

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ
ΚΑΙΣΑΡΙΑΝΗΣ, ΒΥΡΩΝΟΣ ΚΑΙ ΥΜΗΤΤΟΥ
Φορμίωνος 83, Καισαριανή, τ.κ. 161 21. Τηλ. 210-7224123 fax.: 210-7223584
(Internet) <http://www.imkby.gr> - (e-mail) info@imkby.gr

Άριθμ. Πρωτ. Φ.1/3/119 Έν Καισαριανῇ τῇ 13ῃ Μαρτίου 2023

ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ 273η

Πρός

τούς Πανοσι(ολογι)ωτάτους καί Αἰδεσιμ(ολογι)ωτάτους Πρεσβυτέρους,
τούς Ἱεροκήρυκες καί τούς Ἐφημερίους,
τούς Ἱερολογιωτάτους Διακόνους
καί τά Ἑγουμενοσυμβούλια τῶν Ἱερῶν Μονῶν
τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεώς μας.

Ἀγαπητοί Πατέρες καί Ἀδελφοί,

Ὅσιώτατες Ἀδελφές,

Χαίρετε ἐν Κυρίῳ.

Ἀνάσταση

Ἡ βιβλική ἰδέα τῆς ἀναστάσεως δέν μπορεῖ νά συγκριθεῖ καθόλου
μέ τήν ἐλληνική ἰδέα τῆς ἀθανασίας. Σύμφωνα μέ τήν ἐλληνική

αντίληψη, ή ψυχή του ανθρώπου, άφθαρτη από την ίδια της τη φύση, εισέρχεται στη θεϊκή άθανασία μόλις ο θάνατος την απελευθερώσει από τὰ δεσμά του σώματος. Σύμφωνα μέ τη βιβλική αντίληψη, ολόκληρο τό ανθρώπινο πρόσωπο είναι καταδικασμένο από την παροῦσα κατάστασή του νά υποκύψει στην έξουσία του Θανάτου: ή ψυχή θά μείνει αιχμάλωτη στον ἄδη, ἐνῶ τό σῶμα θά σαπίσει στον τάφο. Αυτό θά είναι ὅμως μία μεταβατική κατάσταση, από την ὁποία ὁ ἄνθρωπος θά ξαναστηθεῖ ζωντανός μέ τη χάρη του Θεοῦ, ὅπως ξανασηκώνεται κανείς από τή γῆ ὅπου κείτεται, ὅπως ἀνανήφει κανείς από τόν ὕπνο του. Διατυπωμένη ἤδη από την Παλαιά Διαθήκη, ή ιδέα τῆς ἀναστάσεως ἀποβαίνει τό κέντρο τῆς πίστεως καί τῆς ἐλπίδας τῶν χριστιανῶν, ἀφότου ὁ ἴδιος ὁ Χριστός ξανάρθε στή ζωή, ὡς «πρωτότοκος ἐκ τῶν νεκρῶν»¹.

Στήν συνέχεια θά ἐξετάσουμε νά δοῦμε πῶς ή διδασκαλία περί ἀναστάσεως γεννιέται καί διαμορφώνεται στό περιβάλλον τῆς Ἀγίας Γραφῆς.

Α . Παλαιά Διαθήκη

I. Ο ΚΥΡΙΟΣ ΤΗΣ ΖΩΗΣ

Ἡ πρώτη καί κυρίαρχη διδασκαλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης πού τονίζεται ὅτι ὁ Θεός είναι Κύριος τῆς ζωῆς. Οἱ φυσιολατρικές θρησκείες τῆς ἀρχαίας Ἀνατολῆς ἔδιναν ἐξέχουσα θέση στό μύθο του

¹ Κολοσσαεῖς 1, 18.

Θεοῦ πού πεθαίνει κι ἀνασταίνεται, δραματική παράσταση μιᾶς κοινῆς ἀνθρώπινης ἐμπειρίας πού συνοψίζεται στό ἀνοιξιάτικο ξαναφανέρωμα τῆς ζωῆς ὕστερα ἀπό τή χειμερινή της νάρκη. Ὁ Ὅσιρις στήν Αἴγυπτο, ὁ Ταμμούζ στή Μεσοποταμία καί ὁ Βάαλ στή Χαναάν (πού τά μεταγενέστερα χρόνια ἔγινε Ἄδωνις) ἦταν θεοί αὐτοῦ τοῦ εἶδους. Τό δράμα τους, πού ἀνάγεται στόν ἀρχέγονο καιρό ἐπαναλαμβανόταν ἀδιάκοπα στή φυσική ἀνακύκληση. Μέ τήν ἀναπαράσταση τοῦ δράματος σέ μιᾶ ἱερή τελετή, πίστευαν πώς οἱ τελετουργίες συντελοῦσαν στήν ἀποτελεσματική φυσική ἀνανέωση, τόσο σημαντική γιά τούς ποιμενικούς καί ἀγροτικούς πληθυσμούς.

Εὐθύς ἐξαρχῆς ὅμως, ἡ ἀποκάλυψη τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης κόβει ἀπόλυτα κάθε δεσμό μ' αὐτή τή μυθολογία καί τίς τελετουργίες πού τή συνοδεύουν. Ὁ μοναδικός Θεός εἶναι καί ὁ μοναδικός κύριος τῆς ζωῆς καί τοῦ θανάτου: *«Κύριος θανατοῖ καὶ ζωογονεῖ, κατάγει εἰς ᾄδου καὶ ἀνάγει»*², γιατί ἡ δύναμή του φθάνει ἀκόμα καί στόν ἴδιο τόν ᾄδη³. Ἔτσι, καί ἡ ἀνοιξιάτικη ἀναγέννηση τῆς φύσεως εἶναι ἡ ἐπενέργεια τοῦ Λόγου καί τοῦ Πνεύματός του⁴. Αὐτό ἀληθεύει πολύ περισσότερο γιά τούς ἀνθρώπους. Αὐτός λυτρώνει τήν ψυχή τους ἀπό τό λάκκο⁵ (δηλαδή στόν τάφο) καί τούς ξαναδίνει τή ζωή⁶. Δέν ἐγκαταλείπει στόν ᾄδη τήν ψυχή τῶν φίλων του καί δέν τούς ἀφήνει νά γνωρίσουν τή

² Ἀ Βασιλειῶν 2,6 Δευτερονομίου 32, 39.

³ Ἀμώς 9, 2. Ψαλμοῦ 138, 8.

⁴ Βλ Γενέσεως 1, 11 ἐξ. 22.28. 8,22. Ψαλμοῦ 103.29 ἐξ.

⁵ Ψαλμοῦ 102,4.

⁶ Ψαλμοῦ 40, 3. 79.19.

φθορά⁷. Αὐτές οἱ ἐκφράσεις εἶναι χωρίς ἄλλο ὑπερβολικές, καί ἔχουν σκοπό νά ἐκφράσουν μιά προσωρινή ἀποτροπή τοῦ θανάτου. Τά θαύματα ἀναστάσεως ὅμως πού ἐπιτελοῦν οἱ προφήτες Ἡλίας καί Ἐλισσαῖος⁸ δείχνουν ὅτι ὁ Θεός μπορεῖ νά ζωοποιήσῃ ἀκόμα καί τούς νεκρούς, ἀνακαλώντας τους ἀπό τόν ἄδη ὅπου εἶχαν κατέβει. Αὐτές οἱ ἐπιστροφές στή ζωή προφανῶς δεν ἔχουν πιά τίποτα τό κοινό μέ τή μυθική ἀνάσταση τῶν νεκρῶν θεῶν, ἐκτός ἀπό αὐτή τήν ἀναπαράσταση μέ κατηγορίες τοῦ χώρου, σύμφωνα μέ τήν ὁποία ἡ ἀνάσταση εἶναι ἓνα ξανανέβασμα ἀπό τήν καταχθόνια ἄβυσσο στή γῆ τῶν ζωντανῶν.

II. Η ΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΛΑΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

Σέ μιά πρώτη σειρά κειμένων, αὐτή ἡ εἰκόνα τῆς ἀναστάσεως χρησιμεύει γιά νά ἐκφράσῃ τή συλλογική ἐλπίδα τοῦ λαοῦ τοῦ Ἰσραήλ. Χτυπημένος ἀπό τίς τιμωρίες τοῦ Θεοῦ, ὁ λαός αὐτός μοιάζει μ' ἓναν ἄρρωστο πού τόν παραμονεύει ὁ θάνατος⁹, ἢ μᾶλλον μ' ἓνα πτώμα πού ἔγινε λεία τοῦ Θανάτου. Ἄν ὅμως μετανοήσῃ, ὁ Κύριος δέ θά τόν ξαναφέρει στή ζωή: *«Πορευθῶμεν καὶ ἐπιστρέψωμεν πρὸς Κύριον!... Ὑγιαίνει ἡμᾶς μετὰ δύο ἡμέρας, ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ τρίτῃ ἐξαναστησόμεθα καὶ ζησόμεθα ἐνώπιον αὐτοῦ»*¹⁰.

⁷ Ψαλμοῦ 15.10 ἐξ.

⁸ Γ' Βασιλειῶν 17, 11-23. Δ' Βασιλειῶν 4,33 ἐξ. 13.21.

⁹ Βλ. Ἡσαΐου 1,5 ἐξ.

¹⁰ Ὡσηέ 6,1 ἐξ.

Δέν εἶναι αὐτή μιά ἀπλή ἀνθρώπινη εὐχή, γιατί οἱ προφητικές ἐπαγγελίες μαρτυροῦν ρητά πώς ἔτσι πρόκειται νά γίνει. Μετά τή δοκιμασία τῆς ἐξορίας, ὁ Θεός θ' ἀναστήσει τό λαό του, ὅπως, στό ὄραμα τοῦ Ἰεζεκιήλ, ξαναδίνει τή ζωή στά ξερά ὅστᾱ¹¹. Θά ξυπνήσει τήν Ἰε-ρουσαλήμ καί θά τήν κάνει νά σηκωθεῖ ἀπό τό χῶμα ὅπου κειτόταν σάν πεθαμένη¹². Θά κάνει νά ξαναζήσουν οἱ νεκροί, νά ξαναζωντανέψουν τά πτώματά τους, νά ξυπνήσουν ὅσοι κοιμοῦνται στό χῶμα¹³. Πρόκειται ἀσφαλῶς γιά ἀνάσταση μεταφορική, ἀλλά καί γι' ἀληθινή ἀπελευθέρωση ἀπό τήν ἐξουσία τοῦ ἄδῃ: «*Ποῦ ἡ δίκη σου, θάνατε; ποῦ τὸ κέντρον σου, ἄδῃ;*»¹⁴. Ὁ Θεός νικᾷ λοιπόν τό θάνατο πρὸς ὄφελος τοῦ λαοῦ του. Ἀκόμα καί τό πιστό μέρος τοῦ Ἰσραήλ ὑπέκυψε, γιά ἓνα διάστημα, στήν ἐξουσία τοῦ ἄδῃ, ὅπως ὁ δοῦλος τοῦ Κυρίου πού πέθανε καί ἐνταφιάστηκε μαζί μέ τούς ἀνόμους¹⁵. Θά ἔρθῃ ὅμως ἡ μέρα πού, ὅπως ὁ Δοῦλος, καί τό *ὑπόλειμμα τῶν δικαίων* θά γίνει μακρόβιο, θά δεῖ τό φῶς καί θά διαμοιραστεῖ τά τρόπαια τῆς νίκης¹⁶. Πρόκειται γιά ἓνα πρῶτο, ἀκατάληπτο ἀκόμη σκιαγράφημα μιᾶς ἐπαγγελίας τῆς ἀναστάσεως, χάρις στήν ὁποία οἱ δίκαιοι πού πάσχουν θά δοῦν τελικά τόν Ὑπερασπιστή τους νά προβάλλει καί ν' ἀναλαμβάνει τήν ὑπόθεσή τους¹⁷.

¹¹ Ἰεζεκιήλ 37, 1-14.

¹² Ἡσαΐου 51,17. 60,1.

¹³ Ἡσαΐου 26,19.

¹⁴ Ὡσηέ 13, 14.

¹⁵ Ἡσαΐου 53, 8 ἐξ. 12.

¹⁶ Ἡσαΐου 53, 10 ἐξ.

¹⁷ Βλ. Ἰώβ 19,25 ἐξ, ὅπως ἐπανερμηνεύεται στή Vulgata.

III. Η ΑΤΟΜΙΚΗ ΑΝΑΣΤΑΣΗ

Ἡ ἀποκάλυψη κάνει ἓνα ἀκόμη βῆμα μέ τήν κρίση τῆς ἐποχῆς τῶν Μακκαβαίων (2^{ος} αἰῶνας)¹⁸. Ὁ διωγμός τοῦ Ἀντίοχου καί ἡ ἐμπειρία τοῦ μαρτυρίου θέτουν ἔντονα τό πρόβλημα τῆς ἀτομικῆς ἀνταποδόσεως. Ἀποτελεῖ βέβαια βασική πεποίθηση πῶς πρέπει ν' ἀναμένει κανεῖς τή βασιλεία τοῦ Θεοῦ καί τόν τελικό θρίαμβο τοῦ λαοῦ τῶν Ἀγίων τοῦ Ὑψίστου, πού τά ἀνήγγειλαν ἀπό καιρό οἱ προφῆτες¹⁹. Ἀλλά οἱ ἅγιοι πού πέθαναν γιά τήν πίστη τί θ' ἀπογίνουν; Ἡ ἀποκάλυψη τοῦ Δανιήλ, ἀπαντᾷ: «Καί πολλοὶ τῶν καθευδόντων ἐν γῆς χώματι ἐξεγερθήσονται, οὗτοι εἰς ζωὴν αἰώνιον καὶ οὗτοι εἰς ὄνειδισμὸν καὶ εἰς αἰσχύνην αἰώνιον»²⁰. Ἡ εἰκόνα λοιπόν πού χρησιμοποιεῖ ὁ Ἰεζεκιήλ, καί ὁ Ἡσαΐας στό κεφάλαιο 26 γιά τήν ἀνάσταση πρέπει νά κατανοηθεῖ ρεαλιστικά: ὁ Θεός θά ξανανεβάσει τοὺς νεκροὺς ἀπό τόν ᾅδη γιά νά συμμετάσχουν στή Βασιλεία. Ἡ νέα ὁμως ζωὴ στήν ὁποία θά περάσουν

¹⁸ Οἱ Μακκαβαῖοι ἦταν μιά ἰουδαϊκὴ παράταξη (2ος αἰ. π.Χ.). Ὁ πρῶτος ἀρχηγός τῶν Μακκαβαίων, ὁ Ματταθίας, εἶχε ἐπαναστατήσει κατὰ των Σελευκιδῶν τῆς Συρίας καί συγκεκριμένα κατὰ τοῦ Ἀντίοχου Δ' Ἐπιφανοῦς (167 π.Χ.). Μετά τό θάνατο τοῦ Ματταθία, τόν ἀγῶνα ἀνάλαβε ὁ γιός του, Ἰούδας Μακκαβαῖος, ἀπό τόν ὁποῖο πῆρε καί τό ὄνομα του τό κίνημα αὐτό, πού κατάφερε νά καταλάβει τήν Ἱερουσαλήμ καί νά ἀποκαταστήσει τὴν μονοθεϊστικὴ λατρεία (χειμῶνας 164/3 π.Χ.).

¹⁹ Δανιήλ 7,13 ἐξ. 27. Βλ. 44.

²⁰ Δανιήλ 12,2.

δέ θά μοιάζει πιά μέ τή ζωή τοῦ παρόντος κόσμου, ἀλλά θά εἶναι μιὰ ζωή μεταμορφωμένη²¹. Αὐτή εἶναι ἡ ἐλπίδα πού στηρίζει τούς Μάρτυρες στή δοκιμασία τους: μποροῦν νά τούς σκοτώσουν σωματικά, ἀλλά ὁ Θεός πού δημιουργεῖ, ἀνασταίνει κιόλας²². Ἀντίθετα, γιά τούς ἀνόμους δέ θά υπάρξει ἀνάσταση ζωῆς²³. Ἀπό τή στιγμή αὐτή, ἡ διδασκαλία γιά τήν ἀνάσταση γίνεται κοινό κτῆμα τοῦ ἰουδαϊσμοῦ. Ἄν ἡ αἵρεση τῶν σαδδουκαίων, προσκολλημένη στό παρελθόν, δέν τήν ἀποδέχεται²⁴, καί μάλιστα τήν εἰρωνεύεται μέ γελοῖες ἐρωτήσεις²⁵, τήν κηρύττουν ὅμως οἱ φαρισαῖοι ὅπως καί ἡ αἵρεση ἀπό τήν ὁποία προέρχεται τό βιβλίο τοῦ Ἐνώχ (πιθανῶς ὁ παλαιός Ἑσσαισμός). Ἐνῶ ὅμως ὀρισμένοι τήν ἐρμηνεύουν ὑλιστικά, τό βιβλίο τοῦ Ἐνώχ παρουσιάζει μιὰ πολύ πνευματική ἄποψη: ὅταν οἱ ψυχές τῶν νεκρῶν θά σηκωθοῦν ἀπό τόν ἅδη γιά νά ξαναγυρίσουν στή ζωή, θά μποῦν στό μεταμορφωμένο σύμπαν πού ἐπιφυλάσσει ὁ Θεός γιά τό «μέλλοντα κόσμος». Αὐτή εἶναι καί ἡ ἀντίληψη πού ἀποδέχεται ὁ Ἰησοῦς: «ἐν τῇ ἀναστάσει ὡς ἄγγελοι Θεοῦ ἐν οὐρανῷ εἰσιν»²⁶.

Β . Καινή Διαθήκη

I. Ο ΠΡΩΤΟΤΟΚΟΣ ΤΩΝ ΝΕΚΡΩΝ

²¹ Δανιήλ 12, 3.

²² Β' Μακκαβαίων 7,9.11.22: 14 46.

²³ Β' Μακκαβαίων 7, 14.

²⁴ Πράξεων 23, 8.

²⁵ Ματθαίου 22, 23-28 πρλ.

²⁶ Ματθαίου 22, 30.

1. Προοίμια. - Ὁ Ἰησοῦς δέν πιστεύει μόνο στήν ἀνάσταση τῶν δικαίων τήν ἔσχατη ἡμέρα. Ξέρει πώς τό μυστήριό τῆς ἀναστάσεως πρέπει νά ἐγκαινιστεῖ ἀπό τόν ἴδιο, στόν ὁποῖον ἔδωσε ὁ Θεός τήν κυριότητα πάνω στή ζωή καί στό θάνατο. Φανερώνει αὐτή τή δύναμη πού ἔλαβε ἀπό τόν Πατέρα, ξαναφέροντας στή ζωή πολλούς νεκρούς γιά τούς ὁποίους τόν παρακάλεσαν: τήν κόρη τοῦ Ἰαείρου²⁷, τό γιό τῆς χήρας τῆς Ναϊν²⁸, τό φίλο Του Λάζαρο²⁹. Αὐτές οἱ ἀναστάσεις, πού θυμίζουν τά θαύματα τῶν προφητῶν, ἀποτελοῦν ἤδη τή συγκαλυμμένη ἐξαγγελία τῆς δικῆς Του ἀναστάσεως, ἡ ὁποία θά εἶναι ὅμως τελείως διαφορετικῆς φύσεως. Σ' αὐτά ὁ Ἰησοῦς προσθέτει σαφεῖς προαγγελίες: ὁ Υἱός τοῦ Ἀνθρώπου πρέπει νά πεθάνει καί ν' ἀναστηθεῖ τήν τρίτη ἡμέρα³⁰. Μιά τέτοια προαγγελία, σύμφωνα μέ τόν εὐαγγελιστή Ματθαῖο, εἶναι τό «σημεῖον Ἰωνᾶ»: «ἔσται ὁ Υἱὸς τοῦ Ἀνθρώπου ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς γῆς τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας»³¹. Εἶναι ἀκόμα τό «σημεῖον» τοῦ Ναοῦ: «Λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν», «ἔλεγε δὲ περὶ τοῦ ναοῦ τοῦ σώματος αὐτοῦ»³². Αὐτή ἡ ἐξαγγελία μιᾶς ἀναστάσεως ἐκ νεκρῶν παραμένει ἀκατανόητη καί γιά τούς ἴδιους τούς Δώδεκα³³. Ἀκόμα περισσότερο εἶναι

²⁷ Μάρκου 5, 21 -42 πρλ.

²⁸ Λουκᾶ 7, 11-17.

²⁹ Ἰωάννου 11.

³⁰ Μάρκου 8.31: 9.31: 10.34 πρλ.

³¹ Ματθαίου 12, 40.

³² Ἰωάννου 2,19 ἐξ. βλ. Ματθαίου . 26, 61 πρλ.

³³ Μάρκου . 9, 10.

ἀκατανόητη γιά τούς ἐχθρούς τοῦ Ἰησοῦ, πού τήν παίρνουν ὡς ἀφορμή γιά νά ζητήσουν νά φρουρηθεῖ ὁ τάφος του³⁴.

2. *Ἡ πασχαλινή ἐμπειρία.* Οἱ Δώδεκα δέν εἶχαν λοιπόν ἀντιληφθεῖ ὅτι ἡ ἐξαγγελία τῆς Ἀναστάσεως ἀπό τίς Γραφές ἀφοροῦσε προπάντων τόν ἴδιο τόν Ἰησοῦ³⁵. Γί' αὐτό καί ὁ θάνατος καί ὁ ἐνταφιασμός Του τούς ἔκαναν ν' ἀπελπιστοῦν³⁶. Τίποτα ἄλλο δέν μπορεῖ νά τούς ὀδηγήσει στήν πίστη ἐκτός ἀπό τήν πασχαλινή ἐμπειρία. Ἡ εὕρεση τοῦ κενοῦ τάφου δεν ἀρκεῖ γιά νά τούς πείσει, γιατί θά μποροῦσε νά ἐρμηνευτεῖ σάν ἀπλή ἐξαφάνιση τοῦ πτώματος³⁷: μόνο ὁ Ἰωάννης πιστεύει ἀμέσως³⁸.

Στή συνέχεια ὁμως ἀρχίζουν οἱ ἐμφανίσεις τοῦ Ἀναστάντος. Ὁ κατάλογος πού παραθέτει ὁ Παῦλος³⁹ καί ὁ κατάλογος τῶν Εὐαγγελιστῶν δέν συμπίπτουν ἀπόλυτα. Ὁ ἀκριβής ἀριθμός ὁμως λίγο ἐνδιαφέρει. Ὁ Ἰησοῦς ἐμφανίζεται «ἐπὶ ἡμέρας πλείους»⁴⁰ ἢ ἀκριβέστερα «δι' ἡμερῶν τεσσαράκοντα»⁴¹, ὡς τήν ἡμέρα τῆς Ἀναλήψεώς Του. Οἱ διηγήσεις ὑπογραμμίζουν τό συγκεκριμένο χαρακτήρα αὐτῶν τῶν ἐμφανίσεων: αὐτός πού ἐμφανίζεται εἶναι πράγματι ὁ Ἰησοῦς ὁ ἀπό Ναζαρέτ. Οἱ Ἀπόστολοι Τόν βλέπουν καί Τόν

³⁴ Ματθαίου . 27, 63 ἐξ.

³⁵ Ἰωάννου 20, 9.

³⁶ Βλ. Μάρκου . 16, 14: Λουκᾶ 24, 21-24.37. Ἰωάννου 20,19.

³⁷ Λουκᾶ 24, 11 ἐξ. Ἰωάννου 20, 2.

³⁸ Ἰωάννου 20, 8.

³⁹ Ἀ Κορινθίους 15, 5 ἐξ.

⁴⁰ Πράξεων 13, 31.

⁴¹ Πράξεων 1, 3.

ἀγγίζουσιν⁴² τρῶνε μαζί Του⁴³. Εἶναι κοντά τους, ὄχι σάν φάντασμα, ἀλλά μέ τό σῶμα Του⁴⁴. Αὐτό τό σῶμα ὅμως δέν ὑπόκειται στούς συνηθισμένους περιορισμούς τῆς ἐπίγειας ζωῆς⁴⁵. Ὁ Ἰησοῦς ἐπαναλαμβάνει βέβαια τίς πράξεις πού ἔκανε καί στό διάστημα τῆς δημόσιας ζωῆς Του, κι αὐτό ἐπιτρέπει τήν ἀναγνώρισή Του⁴⁶, ἀλλά τώρα βρίσκεται στήν ἔνδοξη κατάσταση πού περιέγραφαν τά ἰουδαϊκά ἀποκαλυπτικά κείμενα. Ὁ λαός δέν εἶναι πιά θεατής αὐτῶν τῶν ἐμφανίσεων, ὅπως ἦταν θεατής τοῦ Πάθους καί τοῦ θανάτου. Ὁ Ἰησοῦς ἐπιφυλάσσει τίς ἐμφανίσεις Του στούς μάρτυρες πού ὁ ἴδιος ἐξέλεξε⁴⁷ καί πού ὁ τελευταῖος τους εἶναι ὁ Παῦλος στό δρόμο τῆς Δαμασκοῦ⁴⁸: ἀπό μάρτυρες, τούς ἀναδεικνύει Αποστόλους του. Ἐμφανίζεται σ' αὐτούς «καί οὐχί τῷ κόσμῳ»⁴⁹, γιατί ὁ κόσμος δέν ἀποδέχεται τήν πίστη. Ἀκόμα καί οἱ φύλακες τοῦ τάφου, τρομοκρατημένοι ἀπό τή μυστηριώδη θεοφάνεια⁵⁰, δέ βλέπουν τόν ἴδιο τό Χριστό. Γί' αὐτό εἶναι ἀδύνατη ἡ περιγραφή τοῦ γεγονότος τῆς ἀναστάσεως, δηλαδή τῆς στιγμῆς πού ὁ Ἰησοῦς ἐπανέρχεται ἀπό τό θάνατο. Ὁ Ματθαῖος ἀπλῶς τό ὑπαινίσσεται σέ μιά συμβατική γλώσσα, πού τή δανεῖζεται ἀπό τίς Γραφές⁵¹: σεισμός τῆς γῆς, ἐκτυφλωτική

⁴² Λουκᾶ 24,36-40: Ἰωάννου 20,19-29.

⁴³ Λουκᾶ 24,29 ἐξ. 41 ἐξ. Ἰωάννου 21, 9-13. Πράξεων 10,41.

⁴⁴ Ματθαίου 28,9. Λουκᾶ 24,37 Ἐξ. Ἰωάννου 20,20.27 ἐξ.

⁴⁵ Ἰωάννου 20,19: βλ. 20,17.

⁴⁶ Λουκᾶ 24, 30 ἐξ. Ἰωάννου 21,6-12.

⁴⁷ Πράξεων 2,32. 10.41: 13.31.

⁴⁸ Ἀ Κορινθίους 15, 8.

⁴⁹ Ἰωάννου 14, 22.

⁵⁰ Ματθαίου 28, 4.

⁵¹ Ματθαίου 28, 2 ἐξ.

λάμψη, εμφάνιση τοῦ Ἀγγέλου τοῦ Κυρίου. Ἔτσι περνάει κανείς σ' ἓναν ὑπερβατικό χῶρο γιά τόν ὁποῖον μόνο οἱ ἐκφράσεις πού προέρχονται ἀπό τήν Παλαιά Διαθήκη μποροῦν νά μᾶς δώσουν κάποια ἰδέα, ἐνῶ ἡ πραγματικότητα στήν ὁποία ἀναφέρονται παραμένει καθαυτήν ἄρρητη.

3. Τό εὐαγγέλιο τῆς ᾽Αναστάσεως στό ἀποστολικό κήρυγμα.

Ἀπό τήν ἡμέρα τῆς Πεντηκοστῆς, ἡ Ἀνάσταση ἀποτελεῖ τό ἐπίκεντρο τοῦ ἀποστολικοῦ κηρύγματος, γιατί ἀποκαλύπτεται ὡς τό βασικό περιεχόμενο τῆς χριστιανικῆς πίστεως⁵². Αὐτό τό εὐαγγέλιο τοῦ Πάσχα εἶναι πρῖν ἀπ' ὅλα ἡ μαρτυρία γιά ἓνα γεγονός: ὁ Ἰησοῦς σταυρώθηκε καί πέθανε, ἀλλά ὁ Θεός τόν ἀνέστησε καί φέρνει μ' Αὐτόν τή σωτηρία στούς ἀνθρώπους. Αὕτη εἶναι ἡ κατήχηση τοῦ Πέτρου πρὸς τούς Ἰουδαίους⁵³ καί ἡ ὁμολογία του μπροστά στό συνέδριο⁵⁴, διδασκαλία τοῦ Φιλίππου στόν Αἰθίοπα εὐνοῦχο⁵⁵, τοῦ Παύλου στούς Ἰουδαίους⁵⁶ καί στούς εἰδωλολάτρες⁵⁷ καί ἡ ὁμολογία του μπροστά

⁵² Πράξεων 2, 22-35.

⁵³ Πράξεων 3, 14 ἔξ.

⁵⁴ Πράξεων 4, 10.

⁵⁵ Πράξεων 8, 35.

⁵⁶ Πράξεων 13, 33. 17,3.

⁵⁷ Πράξεων 17, 31.

στούς κριτές του⁵⁸. Κι αυτό δέν είναι τίποτα άλλο από τό ίδιο τό περιεχόμενο τῆς πασχαλινῆς ἐμπειρίας.

Ἀναφορικά μὲν αὐτὴ τὴν ἐμπειρία σημειώνεται πάντα ἓνα σημαντικό σημεῖο: ἡ συμφωνία τῆς μέ τῆς Γραφῆς⁵⁹. Ἀπό τῆς μιάς μεριᾶς, ἡ ἀνάσταση τοῦ Ἰησοῦ ἐκπληρώνει τῆς προφητικῆς ἐπαγγελίας: τὴν ἐπαγγελία γιὰ τὴν ἔνδοξη ἐξύψωση τοῦ Μεσσία στὰ δεξιὰ τοῦ Θεοῦ⁶⁰, γιὰ τὸ δοξασμὸ τοῦ Δούλου τοῦ Κυρίου⁶¹ γιὰ τὴν ἐνθρόνιση τοῦ Υἱοῦ τοῦ Ἀνθρώπου⁶². Ἀπό τὴν ἄλλη μεριά, γιὰ τὸ ἀποδώσουν αὐτό τό μυστήριον, ποὺ βρίσκεται πέρα ἀπὸ τὴν κοινὴ ἱστορικὴ ἐμπειρία, τὰ ἀγιογραφικά κείμενα χρησιμοποιοῦν ἓνα σύνολο ἐκφράσεων ποὺ σκιαγραφοῦν τῆς διάφορες πτυχές του: ὁ Ἰησοῦς εἶναι ὁ Ἅγιος ποὺ ὁ Θεὸς τὸν γλιτώνει ἀπὸ τῆς φθορᾶς τοῦ Ἄδῃ⁶³, εἶναι ὁ νέος Ἀδάμ ποὺ στὰ πόδια του ὁ Θεὸς ἔθεσε τὰ πάντα⁶⁴, εἶναι ἡ πέτρα ποὺ περιφρονήθηκε ἀπὸ τοὺς οἰκοδόμους κι ὅμως ἔγινε ἀκρογωνιαίος λίθος⁶⁵. Ἔτσι, ὁ δοξασμένος Χριστὸς παρουσιάζεται ὡς τὸ κλειδί ὅλης τῆς Γραφῆς, ποὺ ἀπὸ πρὶν ἀναφερόταν ὁ Αὐτόν⁶⁶.

4. Ἐννοια καὶ σπουδαιότητα τῆς Ἀναστάσεως.

⁵⁸ Πράξεων 23,6.

⁵⁹ Βλ. Ἀ Κορινθίους 15, 3 ἐξ.

⁶⁰ Πράξεων 2, 34. 13.32 ἐξ.

⁶¹ Πράξεων 4, 32 Φιλ 2,7 ἐξ.

⁶² Πράξεων 7,56 βλ. Ματθαίου 26, 64 πρλ.

⁶³ Πράξεων 2,25-32. 13,35 ἐξ. Βλ. Ψαλμοῦ 15, 8-11.

⁶⁴ Ἀ Κορινθίους 15,27. Ἑβραίους 1,5-13 βλ. Ψαλμοῦ 8.

⁶⁵ Πράξεων 4,11. βλ. Ψαλμοῦ 117,22.

⁶⁶ Βλ. Λουκᾶ 24,27.44 ἐξ.

Στό μέτρο πού τό ἀποστολικό κήρυγμα συνδέει μὲ αὐτό τόν τρόπο τήν Ἀνάσταση μέ τίς Γραφές, ἐπεξεργάζεται καί μιὰ θεολογική ἐρμηνεία τοῦ γεγονότος. Ὡς ἐξύψωση τοῦ Ὑιοῦ ἀπό τόν Πατέρα⁶⁷, ἡ Ἀνάσταση βάζει τή σφραγίδα τοῦ Θεοῦ στό ἔργο τῆς ἀπολυτρώσεως πού ἐγκαινιάστηκε μέ τήν ἐνσάρκωση καί ἐκπληρώθηκε μέ τό σταυρό. Μέ τήν Ἀνάσταση ὁ Ἰησοῦς ἀναδεικνύεται «Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἐν δυνάμει»⁶⁸. «Κύριος καὶ Χριστὸς»⁶⁹, «ἀρχηγὸς καὶ σωτὴρ»⁷⁰, «κριτὴς ζώντων καὶ νεκρῶν»⁷¹. Ἀφοῦ ἀνέβηκε κοντά στόν Πατέρα⁷², μπορεῖ τώρα νά δώσει στοὺς ἀνθρώπους τό Πνεῦμα πού εἶχε ὑποσχεθεῖ⁷³. Ἔτσι ἀποκαλύπτεται πλήρως τό βαθύτερο νόημα τῆς ἐπίγειας ζωῆς Του: αὐτὴ ἡ ζωὴ ἦταν ἡ φανέρωση ἐδῶ στὴ γῆ τοῦ Θεοῦ, τῆς ἀγάπης Του καὶ τῆς χάρις Του⁷⁴. Φανέρωση συγκαλυμμένη, γιατί ἡ δόξα δέν ἦταν ἀντιληπτὴ παρά μόνο μέσα ἀπὸ σημεῖα⁷⁵ ἢ γιὰ σύντομα χρονικὰ διαστήματα, ὅπως στὴ Μεταμόρφωση⁷⁶. Τώρα πού ὁ Ἰησοῦς εἰσῆλθε ὀριστικὰ στὴ δόξα, ἡ φανέρωση συνεχίζεται μέσα στὴν Ἐκκλησία, μέ τὰ θαύματα⁷⁷ καὶ μέ τὴ δωρεὰ τοῦ Πνεύματος ὁ ὅσους πιστεύουν⁷⁸. Ἔτσι

⁶⁷ Πράξεων 2, 22 ἐξ. Ρωμαίους 8,11. βλ. Ἰωάννου 17,1 ἐξ.

⁶⁸ Ρωμαίους 1, 4 βλ. Πράξεων 13,33. Ἑβραίους 1,5. 5,5. Ψαλμοῦ 2,7.

⁶⁹ Πράξεων 2, 36.

⁷⁰ Πράξεων 5, 31.

⁷¹ Πράξεων 10,42. Ρωμαίους 14, 9. Ὁ Τιμόθεον 4,1.

⁷² Ἰωάννου 20, 17.

⁷³ Ἰωάννου 20,22. Πράξεων 2, 33.

⁷⁴ Ὁ Τιμόθεον 1,10. Τίτον 2,11. 3,4.

⁷⁵ Ἰωάννου 1,11.

⁷⁶ Λουκᾶ 9, 32.35 πρλ. βλ. Ἰωάννου 1,14.

⁷⁷ Πράξεων 3, 16

⁷⁸ Πράξεων 2, 38 ἐξ. 10.44 ἐξ.

ὁ Ἰησοῦς, «*πρωτότοκος ἐκ τῶν νεκρῶν*»⁷⁹ εἰσῆλθε πρῶτος ὁ αὐτόν τὸ νέο κόσμος⁸⁰ ποὺ εἶναι τὸ λυτρωμένο σύμπαν. Ὡς «*κύριος τῆς δόξης*»⁸¹ εἶναι ὁ αἷτιος τῆς σωτηρίας τῶν ἀνθρώπων⁸². Ἐνισχυμένος μέ τῇ θεϊκῇ ἐξουσία, δημιουργεῖ ἕναν ἅγιο λαὸ δικό του⁸³, ποὺ τὸν ὁδηγεῖ πάνω στὰ ἴχνη του.

II. Η ΔΥΝΑΜΗ ΤΗΣ ΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ

Ἡ ἀνάσταση τοῦ Ἰησοῦ δίνει μιά λύση στό πρόβλημα τῆς σωτηρίας ὅπως αὐτό τίθεται στὸν καθένα μας. Ἡ ἀνάσταση εἶναι πρωταρχικό ἀντικείμενο τῆς πίστεώς μας καί συνάμα βάση τῆς ἐλπίδας μας, τῆς ὁποίας προσδιορίζει τὸ στόχο. Ὁ Ἰησοῦς ἀναστήθηκε ὡς «*ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμημένων*»⁸⁴, κι αὐτό θεμελιώνει τὴν προσδοκία μας γιὰ τὴν ἀνάσταση τῆς ἔσχατης ἡμέρας. Ἀκόμη περισσότερο, ὁ Ἰησοῦς εἶναι προσωποποιημένη «*ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ζωὴ, ὁ πιστεύων εἰς αὐτόν, κἂν ἀποθάνῃ, ζήσεται*»⁸⁵. Αὐτό στηρίζει τὴ βεβαιότητά μας ὅτι μετέχουμε ἀπὸ τώρα στό μυστήριο τῆς νέας ζωῆς, ποὺ ὁ Χριστὸς μᾶς τὴν κάνει προσιτὴ μέσα ἀπὸ τὰ μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας μας.

⁷⁹ Πράξεων 26, 23. Κολοσσαεῖς 1,18. Ἀποκαλύψεως 1,5.

⁸⁰ Ἡσαΐου 65, 17.

⁸¹ Ἀ Κορινθίους 2.8. βλ. Ἰακώβου 2,1. Φιλιππησίους 2,11.

⁸² Πράξεων 3, 6.

⁸³ Ἀ Πέτρου 2, 9 ἐξ.

⁸⁴ Ἀ Κορινθίους 15, 20.

⁸⁵ Ἰωάννου 11, 25.

1. Ἡ ἀνάσταση τῆς ἔσχατης ἡμέρας.

Τὴν Ἰουδαϊκὴ πίστιν στὴν ἀνάσταση τῶν νεκρῶν τὴν ἐγγυήθηκε ὁ Ἰησοῦς, μέτῃν προοπτικὴ μιᾶς ξανάκερδισμένης ἀκεραιότητος καὶ μιᾶς ριζικῆς μεταμορφώσεως⁸⁶. Ἄν αὐτὸ τὸ χαρακτηριστικὸ παραλείπεται ἀπὸ τὸν πίνακα τῆς ἔσχατης ἡμέρας, ὅπως τὴ ζωγραφίζει ἡ συνοπτικὴ ἀποκάλυψη⁸⁷, δέν εἶναι σημαντικό. Αὐτὴ ἡ πίστις ὡστόσο δὲν ἀποκτᾷ τὴν ὀριστικὴ σημασίαν της παρά μόνο μετὰ τὴν προσωπικὴ ἀνάσταση τοῦ Ἰησοῦ. Ἡ ἀρχέγονη χριστιανικὴ κοινότης παρέμεινε συνειδητὰ πιστὴ, ὡς πρὸς αὐτὸ τόσημειο, στὴν Ἰουδαϊκὴ πίστιν⁸⁸, ἀλλὰ ἡ ἀνάσταση τοῦ Ἰησοῦ εἶναι ἐκείνη ποὺ τῆς δίνει στό ἐξῆς μιὰ ἀντικειμενικὴ βάση. Ὁ ἀναστηθοῦμε ὅλοι, γιατί ἀναστήθηκε ὁ Ἰησοῦς: «Ὁ ἐγείρας τὸν Χριστὸν ἐκ νεκρῶν ζωοποιήσῃ καὶ τὰ θνητὰ σώματα ὑμῶν διὰ τὸ ἐνοικοῦν αὐτοῦ Πνεῦμα ἐν ὑμῖν»⁸⁹.

Στὸ εὐαγγέλιον τοῦ Ματθαίου, ἡ ἀφήγησις τῆς ἀναστάσεως τοῦ Ἰησοῦ ὑπογραμμίζει ἤδη τὸ σημεῖον αὐτὸ πολὺ συγκεκριμένα: τὴ στιγμὴν ποὺ ὁ Ἰησοῦς ξανανεβαίνει νικητὴς ἀπὸ τὸν ἄδην ὅπου εἶχε κατέβῃ, οἱ δίκαιοι, ποὺ προσδοκοῦσαν ἐκεῖ τὴν προσέγγισίν τοις στὴν οὐράνια χαρά, σηκώνονται γιὰ νὰ σχηματίσουν τὴν ἀκολουθίαν Του στό θρίαμβόν Του⁹⁰. Δέν πρόκειται γιὰ μιὰ ἐπιστροφή στὴν ἐπίγεια ζωὴ, καὶ ἡ ἀφήγησις δὲ μιᾷ παρά γιὰ παράξενες ἐμφανίσεις. Ἀλλὰ εἶναι μιὰ

⁸⁶ Ματθαίου 22, 30 ἐξ. πρλ.

⁸⁷ Ματθαίου 24 πρλ.

⁸⁸ Πράξεων 23,6. 24,15. 26, 6 ἐξ.

⁸⁹ Ρωμαίους 8,11. βλ. Ἀ Θεσσαλονικεῖς 4, 14. Ἀ Κορινθίους 6,14. 15, 12-22. Β Κορινθίους 4,14.

⁹⁰ Ματθαίου 27, 52 ἐξ.

συμβολική περιγραφή από πρίν ὅσων θά συμβοῦν κατά τά ἔσχατα. Αὐτό δέν εἶναι ἄλλωστε καί τό νόημα τῶν θαυματουργικῶν ἀναστάσεων πού ἐπετέλεσε ὁ Ἰησοῦς κατά τήν ἐπίγεια ζωή του;

Ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἀναπτύσσει ἀκόμα περισσότερο τό σκηνικό τῆς καθολικῆς ἀναστάσεως: φωνή τοῦ Ἀγγέλου, σάλπιγγα γιά τή συνάθροιση τῶν ἐκλεκτῶν, νεφέλες τῆς παρουσίας, παρέλαση τῶν ἐκλεκτῶν⁹¹. Αὐτό τό συμβατικό πλαίσιο εἶναι κλασικό στίς ἰουδαϊκές ἀποκαλύψεις, ἀλλά τό βασικό γεγονός εἶναι πιό σπουδαῖο ἀπό τόν τρόπο πού παρουσιάζεται. Ἀντίθετα πρός τίς ἐλληνικές ἀντιλήψεις, ὅπου ἡ ἀνθρώπινη ψυχή, ἀπελευθερωμένη ἀπό τά δεσμά τοῦ σώματος, βαδίζει μόνη πρός τήν ἀθανασία, ἡ χριστιανική ἐλπίδα περιλαμβάνει μιά ὁλοκληρωμένη ἀποκατάσταση τοῦ προσώπου. Προϋποθέτει συνάμα μιά καθολική μεταμόρφωση τοῦ σώματος, πού θά καταστεῖ πνευματικό, ἄφθαρτο καί ἀθάνατο⁹². Μέσα στήν προοπτική ὅπου τοποθετεῖται ὁ Παῦλος δέ θίγει ἐξάλλου τό πρόβλημα τῆς ἀναστάσεως τῶν ἀνόμων. Σκέπτεται μόνο τήν ἀνάσταση τῶν δικαίων συμμετοχή στήν εἴσοδο τοῦ Ἰησοῦ στή δόξα⁹³. Ἡ προσδοκία αὐτῆς τῆς «ἀπολυτρώσεως τοῦ σώματος»⁹⁴ εἶναι τέτοια, ὥστε ἡ χριστιανική γλώσσα, γιά νά τήν ἐκφράσει, παρουσιάζει τήν ἀνάσταση ὡς συνεχῶς ἐπικείμενη⁹⁵. Πάντως ἡ ἀνυπομονησία τῆς χριστιανικῆς

⁹¹ Ἀ Θεσσαλονικεῖς 4,15 ἐξ. Β Θεσσαλονικεῖς 1,7 ἐξ. Ἀ Κορινθίους 15, 52.

⁹² Ἀ Κορινθίους 15, 35-53.

⁹³ Βλ. Ἀ Κορινθίους 15, 12.

⁹⁴ Ρωμαίους 8, 23.

⁹⁵ Ἀ Θεσσαλονικεῖς 4, 17.

ἐλπίδας⁹⁶ δέν πρέπει νά ὀδηγεῖ σέ ἀνώφελους ὑπολογισμούς γύρω ἀπό τή χρονολογία τῆς Ἡμέρας τοῦ Κυρίου.

Ἡ Ἀποκάλυψη δίνει μιά συναρπαστική εἰκόνα τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν⁹⁷. Ὁ Θάνατος καί ὁ Ἄδης τοὺς ἐλευθερώνουν ὅλους, καλοὺς καί κακοὺς, γιά νά παρουσιαστοῦν μπροστά στόν Κριτή. Ἐνῶ ὅμως οἱ κακοὶ καταποντίζονται στό «δεύτερο θάνατο», οἱ ἐκλεκτοὶ εἰσέρχονται σέ μιά νέα ζωή, στοὺς κόλπους ἐνός μεταμορφωμένου σύμπαντος, πού ταυτίζεται μέ τόν ἀρχέγονο παράδεισο καί μέ τήν οὐράνια Ἱερουσαλήμ⁹⁸. Πῶς ἀλλιῶς, ἐκτός κτός μόνο μέ σύμβολα, μπορεῖ νά ἐκφραστεῖ μιά ἄρρητηπραγματικότητα, ἀπρόσιτη γιά τήν ἀνθρώπινη ἐμπειρία; Αὐτή ἡ εἰκόνα δέν ἐπαναλαμβάνεται στό 4ο εὐαγγέλιο, ἀποτελεῖ ὅμως τό ὑπόβαθρο τῶν δύο σύντομων ὑπαινιγμῶν, πού ὑπογραμμίζουν κυρίως τό ρόλο τοῦ Υἱοῦ τοῦ Ἀνθρώπου στό δικό Του κάλεσμα οἱ νεκροὶ θά σηκωθοῦν⁹⁹, ἄλλοι γιά τήν αἰώνια ζωή κι ἄλλοι γιά τήν καταδίκη¹⁰⁰.

2. Ἡ χριστιανική ζωή, προκαταβολική ἀνάσταση.

Ὁ Ἰωάννης ἀναπτύσσει τόσο λίγο τήν εἰκόνα τῆς τελικῆς ἀναστάσεως, γιατί τή βλέπει νά πραγματοποιεῖται προκαταβολικά ἀπό

⁹⁶ Βλ Β Κορινθίους 5-10.

⁹⁷ Ἀποκαλύψεως 20, 11-15.

⁹⁸ Ἀποκαλύψεως 21-22.

⁹⁹ Ἰωάννου 5, 28. 6, 40.44

¹⁰⁰ Ἰωάννου 5, 29.

τώρα κióλας. Ὁ Λάζαρος πού βγαίνει ἀπό τόν τάφο ἀντιπροσωπεύει συγκεκριμένα τούς πιστούς, πού τούς ἀποσπᾷ ἀπό τό θάνατο ἡ φωνή τοῦ Ἰησοῦ¹⁰¹. Ἐπίσης ὁ λόγος γιά τό ζωοποιό ἔργο τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου περιέχει ρητές διαβεβαιώσεις: *«ἔρχεται ὥρα καί νῦν ἔστιν, ὅτε οἱ νεκροὶ ἀκούσονται τῆς φωνῆς τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, καί οἱ ἀκούσαντες ζήσονται»*¹⁰². Αὐτή ἡ ξεκάθαρη διακήρυξη συμφωνεῖ μέ τή χριστιανική ἐμπειρία ὅπως τήν ἐκφράζει ἡ πρώτη ἐπιστολή τοῦ Ἰωάννη: *«Ἡμεῖς οἶδαμεν ὅτι μεταβεβήκαμεν ἐκ τοῦ θανάτου εἰς τήν ζωήν...»*¹⁰³. Ὅποιος κατέχει αὐτή τή ζωή δέ θά πέσει ποτέ στήν ἐξουσία τοῦ Θανάτου¹⁰⁴. Αὐτή ἡ βεβαιότητα δέν καταργεῖ βέβαια τήν προσδοκία τῆς τελικῆς ἀναστάσεως, ἀλλά μεταμορφώνει ἀπό τώρα μιὰ ζωή πού ἀνήκει πιά στή δικαιοδοσία τοῦ Χριστοῦ.

Τό ἴδιο ἔλεγε ἤδη ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, ὑπογραμμίζοντας τόν ἀναστάσιμο χαρακτήρα τῆς χριστιανικῆς ζωῆς, πού εἶναι πραγματική συμμετοχή στή ζωή τοῦ ἀναστημένου Χριστοῦ. Ἐχοντας θαφτεῖ μαζί Του τήν ὥρα τοῦ βαπτίσματος, ἔχουμε ἐπίσης ἀναστηθεῖ μαζί Του, γιατί ἔχουμε πιστέψει στή δύναμη τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος Τόν ἀνέστησε ἐκ νεκρῶν¹⁰⁵. Ἡ καινούρια ζωή, στήν ὁποία ἔχουμε περάσει, εἶναι ἀκριβῶς ἡ ζωή τοῦ Ἀναστάντος¹⁰⁶. Πράγματι, ἐκείνη τή στιγμή εἰπώθηκε γιά μᾶς: *«Ἐγειρε ὁ καθεύδων καί ἀνάστα ἐκ τῶν νεκρῶν, καί ἐπιφαύσει σοι ὁ*

¹⁰¹ Ἰωάννου 11, 25 ἐξ.

¹⁰² Ἰωάννου 5, 25.

¹⁰³ Ἄ Ἰωάννου 3, 14.

¹⁰⁴ Ἰωάννου 6,50. 11,26: βλ Ρωμαίους, 5,8 ἐξ.

¹⁰⁵ Κολοσσαεῖς 2,12 Ρωμαίους 6,4 ἐξ.

¹⁰⁶ Ἐφεσίους 2,5 ἐξ.

Χριστός»¹⁰⁷. Αὐτή ἡ βασική βεβαιότητα ἐμπνέει ὅλη τή χριστιανική ὑπαρξη. Κυριαρχεῖ στήν ἠθική πού ἐπιβάλλεται στό ἐξῆς στό νέο ἄνθρωπο, τόν ἀναγεννημένο ἐν Χριστῷ: «Εἰ οὖν συνηγέρθητε τῷ Χριστῷ, τὰ ἄνω ζητεῖτε, οὗ ὁ Χριστός ἔστιν ἐν δεξιᾷ τοῦ Θεοῦ καθήμενος»¹⁰⁸. Αὐτή ἡ βασική βεβαιότητα εἶναι ἀκόμα ἡ πηγή τῆς ἐλπίδας του. Γιατί ἂν ὁ χριστιανός περιμένει ἀνυπόμονα τήν τελική μεταμόρφωση τοῦ ταπεινοῦ σώματός του σέ σῶμα δόξας¹⁰⁹ αὐτό ὀφείλεται στό γεγονός ὅτι ἀπό τώρα κατέχει τόν ἀρραβώνα αὐτῆς τῆς μελλοντικῆς καταστάσεως¹¹⁰. Ἡ τελική ἀνάστασή του δέ θά κάνει τίποτε ἄλλο παρά νά φανερώσει ὀλοκάθαρα ἐκεῖνο πού ὁ Χριστιανός εἶναι ἤδη στήν κρυφή πραγματικότητα τοῦ μυστηρίου: μιᾶ ζωῆ πού «κέκρυπται σὺν τῷ Χριστῷ ἐν τῷ Θεῷ»¹¹¹.

Στήν συνέχεια θά παραθέσουμε τίς ὁδηγίες γιά τά λειτουργικά θέματα, τήν τάξι τῶν Ἱερῶν Ἀκολουθιῶν, τό Τύπικό, κλ.π καί σχετικές Ἐγκυκλίους τῶν προηγουμένων ἐτῶν.

¹⁰⁷ Ἐφεσίους 5, 14.

¹⁰⁸ Κολοσσαεῖς 3, 1 ἐξ.

¹⁰⁹ Ρωμαίους 8, 22 ἐξ. Φιλιππησίους 3.10 ἐξ. 20 ἐξ. 20 ἐξ.

¹¹⁰ Ρωμαίους 8, 23. Β' Κορινθίους 5, 5

¹¹¹ Κολοσσαεῖς 3, 4.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

Α . ΓΕΝΙΚΕΣ ΟΔΗΓΙΕΣ

1. Ἐπιμέλεια γιὰ τὸν εὐπρεπισμὸ τῶν Ἱερῶν Ναῶν, ὥστε νὰ συμβάλει στὴν βίωση τῆς Ἑβδομάδος τοῦ Πάθους

α΄. Ὁ ἐσωτερικὸς διάκοσμος τῶν Ἱερῶν Ναῶν πρέπει νὰ εἶναι ἀνάλογος πρὸς τὸ ὅλο κλίμα καὶ τὸ λειτουργικὸ ἦθος τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδας, δηλαδὴ κατανυκτικὸς καὶ πένθιμος. Πενθοῦμε ὄχι γιὰ τὸν Κύριο Ἰησοῦ Χριστό, ἀλλὰ γιὰ τὶς ἁμαρτίες μας γιὰ τὶς ὁποῖες ὁ Χριστὸς θυσιάστηκε στὸν Σταυρό (Λουκᾶ κγ΄, 28-29).

β . Τὰ καλύμματα τῆς Ἀγίας Τραπέζης νὰ εἶναι ἀπὸ τὸ βράδυ τῆς Κυριακῆς τῶν Βαΐων μέχρι τὸ πέρας τῶν Μεγάλων Ὁρῶν τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς πένθιμα.

γ . Ὁ φωτισμὸς τῶν Ἱερῶν Ναῶν κατὰ τὴν διάρκεια τῶν ἑσπερινῶν Ἱερῶν Ἀκολουθιῶν, πρέπει νὰ εἶναι ὀλιγοστός. Δέν ταιριάζουν ἄπλετες φωτοχυσίες μὲ τὸν κατανυκτικὸ χαρακτήρα τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος. Τὸ ὀλιγοστὸ καὶ μελιχρὸ φῶς, μαζί μὲ τὴν τρεμάμενη φλόγα τῶν κανδηλιῶν καὶ τῶν κεριῶν συντελοῦν στὴν αὐτοσυγκέντρωση τῶν πιστῶν.

2. Ἱερὲς Ἀκολουθίες

α'. Εὐσχημόνως καὶ κατὰ τάξη

Ὅλες οἱ Ἱερὲς Ἀκολουθίες θὰ τελεσθοῦν ὅπως προβλέπει τὸ «ΤΥΠΙΚΟΝ» τῆς θείας λατρείας τῆς ἁγίας Ἐκκλησίας μας καὶ ἀναγράφεται στὸ ἐκδιδόμενο καὶ ἐγκριμένον ἀπὸ τὴν Ἱερὰ Σύνοδο τῆς Ἐκκλησίας μας τόμο τῶν ΔΙΠΤΥΧΩΝ.

β . Ἡ ἀπόδοση τῶν ὕμνων

Τὰ ἐκκλησιαστικὰ μέλη τῶν ἡμερῶν αὐτῶν πρέπει νὰ ἀποδίδονται ἀπὸ τοὺς κ. κ. Ἱεροψάλτες μὲ προσοχή, σύμφωνα μὲ τὰ μουσικὰ βιβλία καὶ χωρὶς ἔντονους λαρυγγισμοὺς καὶ ἐπιδείξεις. Πρόκειται γιὰ μέλη καθιερωμένα, ποὺ πρέπει νὰ ψάλλονται κατὰ τὸ ἥθος καὶ ὕφος τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς δεητικὰ καὶ κατανυκτικά.

Συστήσατε στους Ἱεροψάλτες, νὰ μελετήσουν τὰ μέλη αὐτά, ὥστε νὰ ἀποφεύγουν ἀπαράδεκτους αὐτοσχεδιασμούς. Τὰ μέλη ψάλλονται οὔτε πολὺ ἀργά, οὔτε πολὺ γρήγορα. Ἡ μεσότης εἶναι ἡ εὐπρόσδεκτος ἐνδεδειγμένη πρακτική. Μερικὰ μέλη π.χ. τὸ «*Ἴδου ὁ Νυμφίος ἔρχεται...*», τὸ «*Τὸν Νυμφῶνά Σου βλέπω...*» κλπ. εἶναι πολὺ γνωστὰ στὸ ἐκκλησίασμα, καὶ τὰ συμψάλλει μὲ τοὺς Χοροὺς τῶν Ἱεροψαλτῶν. Συστήσατε τοὺς Ἱεροψάλτες νὰ διευκολύνουν τὸν λαὸ στὴν συμψαλμωδία καὶ νὰ ἀποφεύγουν μουσικὲς γραμμὲς ἄγνωστες τοὺς πιστοὺς ποὺ συμψάλλουν. Ἡ συμψαλμωδία δημιουργεῖ κατάνυξη καὶ ἐμπειρία συμμετοχῆς στὴν προσευχή καὶ στὴν λατρεία. Βοηθήσατε τὸν λαὸ μας νὰ συμμετέχει ὃ αὐτὴ καὶ μὴν τὸν ἀγνοεῖτε. Οἱ Ἱερές Ἀκολουθίες δὲν εἶναι μουσικὲς συναυλίες οὔτε Ὅπερες.

γ'. «*Μετὰ αἰδοῦς καὶ εὐλαβείας*» (πρὸς Ἑβραίους ιβ' 28)

Δέν νομίζω, ὅτι χρειάζεται νὰ τονίσω, πὼς δὲν δικαιολογεῖται καμμία βιασύνη στὶς Ἱερές Ἀκολουθίες τὴν Μεγάλῃ Ἑβδομάδα. Κανένα τροπάριο δὲν πρέπει νὰ παραλειφθεῖ χάριν δῆθεν συντομίας. Μερικὰ ἀπὸ αὐτὰ ψάλλονται δῖς. Αὐτὸ νὰ τηρηθεῖ. Οἱ πιστοὶ κρατοῦν βιβλία στὰ χέρια τους καὶ παρακολουθοῦν τὰ ψαλλόμενα μέλη. Ἄν παραλείψετε κάποιο, θὰ γίνῃ ἀντιληπτὸ, θὰ σκανδαλίσετε καὶ θὰ ἐπικριθεῖτε. Ἄλλωστε δὲν θὰ κερδίσετε χρόνο. Μία φορὰ τὸν χρόνο ψάλλονται αὐτά. Κάθε παράλειψη προδίδει ἔλλειψη εὐλάβειας, καὶ ἀκόμη διάθεση περιφρονήσεως πρὸς τὴν προσευχή, ἐπειδὴ κάθε Ἱερὴ Ἀκολουθία εἶναι μία προσευχή. Καὶ ἡ προσευχή πρέπει νὰ γίνεται μὲ φόβο Θεοῦ.

Ἐξυπακούεται ὅτι ἡ λατρεία τῆς Ἐκκλησίας δέν ἐπιτρέπει θεατρinισμούς καί ἐπιτηδευμένη ἐπίδειξη.

δ'. Διάρκεια

Κανονικά κάθε Ἱερὴ Ἀκολουθία Νυμφίου διαρκεῖ 2 ὥρες. Ἡ Ἀκολουθία τῶν Ἀχράντων Παθῶν 4 ὥρες. Συμβουλευθεῖτε τὸ ἰσχύον Ὡρολόγιο Πρόγραμμα τῶν Ἱερῶν Ἀκολουθιῶν τῆς ἱερᾶς Μητροπόλεως μας. Για τὴν τήρηση ἐπακριβῶς τοῦ ὡραρίου ἐνάρξεως καὶ λήξεως τῶν Ἱερῶν Ἀκολουθιῶν τὴν εὐθύνη φέρουν οἱ Ἐφημέριοι τῶν Ἱερῶν Ναῶν, μὲ τοὺς ὁποίους ὀφείλουν νὰ συνεννοοῦνται οἱ κ. Ἱεροψάλτες καὶ οἱ κ. Ἐπίτροποι.

ε'. Τὰ ἀναγνώσματα

Τὰ ἀναγνώσματα κατὰ τὶς Ἱερές Ἀκολουθίες εἶναι πολλὰ καὶ πρέπει νὰ διαβάζονται μὲ τρόπο ποὺ νὰ διευκολύνει τὴν κατανόησή τους. Τὰ ἱερὰ εὐαγγέλια, οἱ προφητεῖες, οἱ ψαλμοί, ὅλα διαβάζονται. Τόσο οἱ Ἱερεῖς ὅσο καὶ οἱ Ἱεροψάλτες, ἐπιβάλλεται νὰ προσέξουν πολὺ στὴν καλὴ καὶ κατ' ἔννοια ἀπόδοση τῶν ἱερῶν κειμένων. Ὅπου ὁ Ἱεροψάλτης δέν ἔχει τὴν δυνατότητα νὰ ἀναγνώσει σωστά, ἅς ἀφήσει τὸ ἔργο αὐτὸ σὲ ἄλλο ἐνορίτη ποὺ μπορεῖ νὰ τὸ ἐπιτελέσει ὀρθά. Διευκολύνει τὴν τέλεση τῶν Ἱερῶν Ἀκολουθιῶν νὰ ὑπάρχει τακτικὸς Ἀναγνώστης, μὲ σωστὴ ἄρθρωση λόγου καὶ ἀνάγνωση. Ὑπάρχουν στίς

Ἐνορίες μας Χριστιανοί, ποὺ ἔχουν προϋποθέσεις γιὰ αὐτὴ τὴν διακονία. Βοηθήσατέ τους νὰ καταρτισθοῦν καὶ ἐνθαρρύνάτε τους νὰ ἀναλάβουν τὴν ὑπεύθυνη αὐτὴ διακονία.

στ'. Τὰ Μικρόφωνα

Ρυθμίστε τὰ μικρόφωνα νὰ λειτουργοῦν σωστὰ καὶ χρησιμοποιεῖστε τα γιὰ νὰ διευκολύνετε τοὺς πιστοὺς νὰ προσευχηθοῦν. Τὰ ἀρύθμιστα μικρόφωνα εἶναι μάστιγα γιὰ τοὺς ἐκκλησιαζομένους καὶ ἀλλοιώνουν τὸ ἥθος τῆς θείας Λατρείας.

3. Εὐταξία

Ἡ εὐταξία διευκολύνει τοὺς προσευχομένους πιστοὺς κατὰ τὴν τέλεση τῶν Ἱερῶν Ἀκολουθιῶν. Γιὰ αὐτὸ ἐπιβάλλεται ἰδιαίτερη μέριμνα, ὥστε ὅλοι νὰ συμμορφώνονται στὶς ὁδηγίες τῶν Ἐφημερίων

ἀ . Οἱ κ. κ. Ἐκκλησιαστικοὶ Ἐπίτροποι καλοῦνται νὰ συμβουλευθοῦν τοὺς Ἐφημερίους τοὺς γιὰ κάθε λεπτομέρεια, ποὺ ἔχει σχέση μὲ τὴν τήρηση τῆς τάξεως μέσα στὸν ἱερὸ Ναό. Πολλὰ ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὴν ἔγκαιρη ἐπέμβασή τους καὶ κυρίως ἀπὸ τὴν ἔγκαιρη πρόβλεψη.

β'. Τό καθήκον τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Ἐπιτρόπων εἶναι, νὰ κατευθύνουν τοὺς ἐκκλησιαζομένους μὲ εὐγένεια πρὸς τίς θέσεις τους, νὰ προλαμβάνουν κάθε ἀταξία, νὰ ἐπιβλέπουν τὰ παιδιὰ καὶ νὰ ἐπιλαμβάνονται τῆς ἀντιμετωπίσεως κάθε ζητήματος, ποὺ δημιουργεῖται ἐντὸς τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ κατὰ τὴν διάρκεια, ποὺ τελοῦνται οἱ Ἱερὲς Ἀκολουθίες. Μὲ καλὸ τρόπο, χωρὶς φωνές, χωρὶς θυμοὺς καὶ ἔριδες, νὰ προσφέρουν τίς καλὰς ὑπηρεσίες τους στὴν εὐταξία τοῦ ἱεροῦ Ναοῦ.

γ'. Οἱ Ἱερεῖς ὀφείλετε νὰ κινεῖσθε ἱεροπρεπῶς ἐντὸς τοῦ Ναοῦ κατὰ τὴν διάρκεια ποὺ τελοῦνται οἱ Ἱερὲς Ἀκολουθίες. Δὲν πρέπει π. χ. νὰ βγαίνετε ἀπὸ τὸ ἅγιο Βῆμα, ντυμένοι μάλιστα μὲ τὰ ἱερὰ ἄμφια, καὶ νὰ διασχίζετε τὸν ναό, νὰ μεταβαίνετε στὸ παγκάρι, νὰ δίνετε ὁδηγίες ἢ νὰ διορθώνετε ἀταξίες. Αὐτὸ ἀπαγορεύεται ἀπολύτως. Ὅ,τι θέλετε νὰ πεῖτε στοὺς Ἱεροψάλτες, στοὺς Ἐπιτρόπους καὶ στοὺς Νεωκόρους φροντίσατε νὰ τὸ πεῖτε πρὶν ἀπὸ τὴν ἔναρξη τῶν Ἱερῶν Ἀκολουθιῶν. Συνεννοηθεῖτε ἐγκαίρως, ὥστε νὰ ἀποφεύγονται ἄσκοπες κινήσεις, φωνασκίες καὶ παρατηρήσεις κατὰ τὴν διάρκεια τῆς Ἱερᾶς Ἀκολουθίας.

δ'. Πρέπει νὰ τονισθεῖ ὅτι μὲ τὴν τέλεση κάθε Ἱερῆς Ἀκολουθίας ἡ λατρεύουσα κοινότητα προσεύχεται στὸν Θεὸ καὶ Τοῦ προσφέρει ὕμνο εὐχαριστίας. Αὐτὸ τὸ ἔργο, ἐπειδὴ εἶναι καθολικὸ προηγεῖται κάθε ἄλλου, ὅπως εἶναι ἡ προσκύνηση εἰκόνων ποὺ γίνεται ὡς προσωπικὴ εὐλάβεια, σύμφωνα μὲ τίς ὑποδείξεις τῶν Ἐφημερίων καὶ τὴν καθοδήγηση καὶ ἐπίβλεψη τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Ἐπιτρόπων.

4. Πνευματική οίκοδομή καὶ συμμετοχή τῶν πιστῶν

Γιά τήν πνευματική οίκοδομή τῶν πιστῶν καί τήν συνειδητή συμμετοχή τους στίς Ἱερές Ἀκολουθίες τῶν σωτηριωδῶν γεγονότων τοῦ Θεοῦ Πάθους καί τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ ἔχουμε ἐκδόσει πνευματικά βοηθήματα πού τίθενται στήν διάθεσή σας γιά νά τα ἀξιοποιήσετε ποιμαντικά. Κατά τήν ἐφετινή Μεγάλη Ἑβδομάδα θά διανείμουμε τό βιβλιδάριό μας μέ τίτλο «*Ἰησοῦς Χριστός. Πάθος - Σταύρωση - Ἀνάσταση*».

Πρὸς τὸν σκοπὸ αὐτὸ χρησιμοποιεῖστε καί τά βοηθήματα πού ἔχει ἐκδόσει ἡ Ἱερά Μητρόπολή μας:

ἀ . «Καί ἐγὼ πρὸς Σέ ἔρχομαι»

β . «Μεγάλη Ἑβδομάδα»

γ . «Οἱ τελευταῖες ἡμέρες τῆς ἐπιγείου ζωῆς τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ»

δ . «Ὁ Σταυρὸς στὸν οὐρανό»

ε . «Ἰδού ἀναβαίνομεν εἰς Ἱεροσόλυμα»

στ . «Ὁ σταυρικός θάνατος τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ»

ζ . «Ἡ πνευματικότητα τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος»

ή . «Τό θεῖον Πάθος»

θ . «Μεγαλοβδομαδιάτικα. Συμπορευθῶμεν αὐτῷ»

ί . «Ζωοποιὸς νέκρωση»

ια . «Εἰσοδικὸ στήν περίοδο τοῦ Τριωδίου»

ιβ' . «Είσοδικὸ στὴν Μεγάλῃ Ἑβδομάδα».

ιγ' . «Καταγγέλων τὸ μαρτύριον τοῦ Θεοῦ»

ιδ' . «Ὁ Ἑνδοξὸς Κύριος Ἰησοῦς Χριστός»

ιε' . «Ἀβεβαιότητες καὶ βεβαιότητες»

ιστ' . «Ἡ ἐπαγγελία τοῦ Πατρὸς»

ιζ' . «Ὁ Χριστὸς μεθ' ἡμῶν»

ιη' . «Ἡ ἐνέργεια τοῦ Ἁγίου Πνεύματος»

ιθ' . «Ἀναμένοντας τὴν ἔλευση τοῦ Ἁγίου Πνεύματος».

Οἱ πιστοὶ δύνανται νὰ ἐνημερωθοῦν γιὰ τὸ Πρόγραμμα Χοροστασιῶν μας στὴν ιστοσελίδα τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεώς μας.

Β . ΕΙΔΙΚΕΣ ΟΔΗΓΙΕΣ

Εἰσερχόμαστε στὴν παροχὴ εἰδικῶν ὁδηγιῶν γιὰ τὴν τέλεση τῶν Ἱερῶν Ἀκολουθιῶν αὐτῆς τῆς Ἑβδομάδος τῶν Παθῶν.

1. Ἀκολουθίες Νυμφίου

α' . Θυμίαμα μετὰ τὸ «Κατζιον»

Στὸ «Ἐπακοῦσαι σου Κύριος...» ποὺ ἀπαγγέλλεται ἀπὸ τὸν Ἀναγνώστη ἀργῶς καὶ ἐμμελῶς - δηλαδὴ ὅπως ὁ Ἀπόστολος- ὁ Ἱερέας μετὰ μῶβ ἢ μαῦρο ἐπιτραχήλιο καὶ φαιλόνιο θυμιάζει μετὰ τὸ «κατζιον» τὴν ἁγία Τράπεζα, τὶς εἰκόνες τοῦ Τέμπλου καὶ τὸν λαό. Προπορεύονται αὐτοῦ δύο παιδιὰ μετὰ λαμπάδες, ποὺ πρέπει νὰ γνωρίζουν καλὰ τὴν διαδρομὴ ποὺ θὰ ἀκολουθήσουν μέσα στὸν Ναό,

ὥστε νὰ μὴν δημιουργεῖται σύγχυση. Ὁ Ἱερέας πρέπει νὰ τὰ διδάξει τὴν διαδρομὴ ἐντὸς τοῦ Ἱεροῦ Ναοῦ, ἐπίσης τὸ πῶς καὶ ποῦ θὰ ἴστανται.

Τὸ θυμιάτισμα μὲ τὸ «κατζίον» θέλει τέχνη. Γιὰ νὰ τὸ ἐπιτύχετε, πρέπει νὰ ἐξασκηθεῖτε. Ὁ Ἱερέας κινεῖ ρυθμικὰ καὶ ἤρεμα τὸ «κατζίον» κάνοντας τὸ σημεῖο τοῦ σταυροῦ, ὥστε νὰ ἀκούγεται ὁ ἦχος τῶν κωδωνίσκων χωρὶς νὰ ἐνοχλεῖ.

β . Λιτανεία ἱερῶν Εἰκόνων

Τὸ ἑσπέρας τῆς Κυριακῆς τῶν Βαΐων γίνεται ἡ λιτανεία τῆς ἱερᾶς εἰκόνας τοῦ Νυμφίου, ὡς ἐξῆς· Μόλις ὁ Ἱεροψάλτης ἀρχίσει νὰ ψάλει τὸ «*Ἰδού, ὁ Νυμφίος ἔρχεται...*» ὁ Ἱερέας, φορώντας φαιλόνιο, ἀφοῦ προηγουμένως θυμιάσει τὴν ἱερὰ εἰκόνα τοῦ «*Νυμφίου*» ἢ ὁποία εὐρίσκεται στὴν ἀγία Τραπέζα, τὴν ἀναλαμβάνει στὰ χέρια του, τὴν ἐπιδεικνύει πρὸς τὸν λαό, καὶ προπορευομένων λαμπαδούχων, ἑξαπτερύγων καὶ τοῦ θυμιατοῦ, ἀρχίζει νὰ τὴν λιτανεύει κινούμενος ἀπὸ τὸ κέντρο τῆς ἀγίας Τραπέζης, πρὸς τὰ δεξιὰ καὶ γύρω ἀπὸ αὐτή, κατευθύνεται πρὸς τὴν βορεινὴ θύρα τοῦ ἱεροῦ Βήματος καὶ ἐξερχόμενος διασχίζει λιτανευτικὰ καὶ ἀργὰ ὅλο τὸν ἱερὸ Ναὸ τὸ δεξιὸ καὶ ἀριστερὸ κλίτος. Πρὸς διευκόλυνση τῆς πορείας τῆς λιτανείας πρέπει νὰ διδάξετε εἴτε τὰ παιδιὰ εἴτε ἓνα Ἐκκλησιαστικὸ Ἐπίτροπο, ὁ ὁποῖος πρέπει νὰ προπορεύεται. Οἱ λοιποὶ Ἐφημέριοι ποὺ εἶναι παρόντες στὴν Ἱερὰ Ἀκολουθία, ἀκολουθοῦν τὴν λιτανεία φοροῦντες τὰ ἄμφια τους, ἀσκεπεῖς, κρατοῦντες ἀναμμένη λαμπάδα. Ὁ Ἱερέας μὲ

τὴν εἰκόνα περιέρχεται τὸν Ναὸ καὶ ὅταν φθάσει στὸν Σολέα τὴν ἀποθέτει στὸ εὐπρεπισμένο δισκέλιο ποὺ ἔχει ἐν τῷ μεταξὺ τοποθετηθεῖ ἐκεῖ. Τὴν θυμιάζει, καὶ ἀφοῦ κάνει 3 μετάνοιες, τὴν προσκυνεῖ, καὶ ἀποχωρεῖ στὸ ἅγιο Βῆμα.

γ'. Ἡ προσκύνηση τῶν ἱερῶν Εἰκόνων

Τὸ προσκύνημα τῆς εἰκόνας τοῦ Νυμφίου ἀπὸ τοὺς πιστοὺς θὰ γίνῃ μετὰ τὸ τέλος τῆς Ἱερᾶς Ἀκολουθίας. Ἐντεταλμένοι ἐνορίτες θὰ πρέπει νὰ φυλάσσουν τὶς εἰσόδους τοῦ Σολέα ὑποδεικνύοντας στοὺς πιστοὺς νὰ παραμείνουν στὶς θέσεις τους γιὰ νὰ ἀποφευχθεῖ ἡ ἀταξία καὶ ἡ ἀκαταστασία. Ὑποχρεούμεστε νὰ καταρτίσουμε τοὺς πιστοὺς νὰ ἀποκτήσουν λειτουργικὴ ἀγωγή καὶ «*πῶς δεῖ ἐν οἴκῳ Θεοῦ ἀναστρέφεσθαι, ἥτις ἐστὶν ἐκκλησία Θεοῦ ζῶντος*» (πρὸς Τιμόθεον Α' γ', 15).

Μετὰ τὴν Ἱερὰ Ἀκολουθία, τὸ βράδυ τῆς Κυριακῆς τῶν Βαΐων, τὸ προσκυνητὰρι μὲ τὴν εἰκόνα τοῦ Νυμφίου πρέπει νὰ τοποθετηθεῖ στὴν οἰκεία θέση στὴν εἴσοδο τοῦ κυρίως Ναοῦ, ὥστε νὰ προσκυνοῦν οἱ πιστοὶ προσερχόμενοι στὶς Ἱερὰς Ἀκολουθίες τὶς ἐπόμενες ἡμέρες, χωρὶς νὰ ἐνοχλοῦν.

Στοὺς Ἱεροὺς Ναοὺς ποὺ θὰ χοροστατήσουμε σὲ Ἱερὰ Ἀκολουθία Νυμφίου, τὸ προσκυνητὰρι μὲ τὴν εἰκόνα πρέπει νὰ εὐρίσκεται στὸν Σολέα γιὰ νὰ προσκυνήσουμε στό «*Αἰνεῖτε...*».

δ' . Ἡ ἀνάγνωση τῶν εὐαγγελικῶν περικοπῶν

Τὸ ἱερὸ Εὐαγγέλιο τῶν Ἱερῶν Ἀκολουθιῶν τῶν Ὁρθρῶν καὶ τῶν Προηγιασμένων ἀναγινώσκεται ἀπὸ τὴν Ὡραία Πύλη εὐκρινῶς καὶ μὲ ἔννοια. Ἀπαγορεύουμε τὴν ψαλτὴ ἀπόδοση τοῦ εὐαγγελικοῦ ἀναγνώσματος, διαρκούσης τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδας. Ἀπαγγέλλονται ἑμμελῶς τὸ 12ο Εὐαγγέλιο τῆς Ἀκολουθίας τοῦ Ὁρθρου τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς, τῶν Ἀχράντων Παθῶν, τὸ ἑσπέρας τῆς Μεγάλης Πέμπτης, τὸ τέλος τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Ἑσπερινοῦ τοῦ Μεγάλου Σαββάτου τῆς Ἀποκαθηλώσεως τὸ πρωὶ τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς, γιὰ νὰ δοθεῖ ἀρκετὸς χρόνος στὴν Ἀποκαθήλωση τοῦ Ἑσταυρωμένου καὶ τὸ Εὐαγγέλιο τῆς θείας Λειτουργίας τοῦ Μεγάλου Σαββάτου. Ὁ Ἱερέας ἀναγινώσκοντας μὲ κατάνυξη τὸ ἱερὸ Εὐαγγέλιο φέρει ἐπιτραχήλιο καὶ φαιλόνιο. Ὁ Διάκονος, κατὰ μὲν τὶς Ἱερές Ἀκολουθίες τοῦ Νυμφίου στέκεται δεξιὰ τοῦ Ἱερέα ποὺ ἀπαγγέλλει ἀπὸ τὴν Ὡραία Πύλη τὸ ἱερὸ Εὐαγγέλιο, κατὰ δὲ τὶς Προηγιασμένες ἀπαγγέλλει αὐτὸς τὸ ἱερὸ Εὐαγγέλιο ἀπὸ τὸν Ἀμβωνα.

έ . Τὸ θυμίαμα τῆς ἑωδῆς τοῦ Κανόνος

Στὴν ἑωδὴ τοῦ Κανόνος ὁ Ἱερέας ἢ ὁ Διάκονος, θυμιάζει κανονικὰ μὲ τὸ σύνηθες θυμιατό.

στό . Προσκύνηση τῆς ἱερᾶς Εἰκόνης ἀπὸ τὸν Ἀρχιερέα

Στὸ «Αἰνεῖτε...» τῶν Αἰνῶν, ὅπου χοροστατεῖ Ἀρχιερέας, κατέρχεται ἀπὸ τὸν Ἀρχιερατικὸ θρόνο καὶ προσκυνεῖ τὴν εἰκόνα τοῦ Νυμφίου ἢ ὁποῖα εὐρίσκεται στὸν Σολέα. Πρὸς τοῦτο ἐγκαίρως, καὶ ἐνῶ ψάλλεται τὸ «Πᾶσα πνοή...», ἐξέρχεται ἀπὸ τὸ ἅγιο Βῆμα ὁ

Ἀρχιδιάκονος μὲ τρικέρι καὶ ὁ β΄ διάκονος μὲ δικέρι καὶ στέκονται δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ τοῦ ἀρχιερατικοῦ θρόνου. Τὸ αὐτὸ πράττουν καὶ ὅλοι οἱ συμμετέχοντες στὴν Ἱερὰ Ἀκολουθία Πρεσβύτεροι ποιήσαντες σχῆμα. Μόλις ὁ Πρωτοψάλτης τελειώσει τὸ «Πᾶσα πνοή...» ἀρχίζει ὁ Λαμπαδάριος τὸ «Αἰνεῖτε...» σὲ ἀργὸ μέλος Ἰακώβου τοῦ Πρωτοψάλτου. Τότε ὁ Ἀρχιερέας κατέρχεται ἀργὰ ἀπὸ τὸν θρόνο καὶ προπορευομένων τῶν Διακόνων κατευθύνεται πρὸς τὴν εἰκόνα τοῦ Νυμφίου καὶ προσκυνεῖ αὐτὴ κάνοντας τρεῖς μετάνοιες. Τελειώνοντας τὴν προσκύνηση, λαμβάνει τὸ τρικέρι καὶ ἀρχίζει νὰ εὐλογεῖ τὸν λαό, τοῦ δεξιοῦ Ἱεροψάλτου ψάλλοντος ἥπια τὸ «Εἰς πολλά ἔτη». Ἐπιστρέφει στὸν θρόνο σχεδὸν ταυτόχρονα μὲ τὸ τέλος τοῦ «Αἰνεῖτε...». Τότε οἱ Ἱερεῖς ποιήσαντες σχῆμα, μεταβαίνουν πρὸ τῆς Εἰκόνας, κάνουν 3 μετάνοιες, προσκυνοῦν ἀνὰ δύο, κάνουν ἄλλες 3 μετάνοιες καὶ ἀφοῦ ἔρθουν πρὸ τοῦ θρόνου ποιοῦν σχῆμα καὶ ἀπέρχονται στὸ ἅγιο Βῆμα.

ζ . Τὰ τροπάρια τῶν Αἵνων

Τὰ τέσσερα τροπάρια τῶν Αἵνων, ψάλλονται ὅλα χωρὶς περικοπές, ὡς ὀρίζει τὸ «Τυπικόν» Ὅπου πρέπει νὰ ψαλοῦν δύο φορές, νὰ ψαλοῦν, ὡς προελέχθη.

ή . Τὸ κήρυγμα

Τὸ κήρυγμα γίνεται συνήθως μετὰ τὰ «Πληρωτικά» καὶ πρὶν ἀπὸ τὰ «Ἀπόστιχα». Εὐνόητον, ὅτι τὸ κήρυγμα τῶν ἡμερῶν αὐτῶν πρέπει

νὰ εἶναι ὀλιγόλεπτο, σὲ τόνο ἥπιο, χωρὶς ρητορισμοὺς καὶ ἔντονες φωνές, ἐποικοδομητικό, ἐπίκαιρο καὶ κατανυκτικό. Χρειάζεται ἔμπνευση, βίωμα, θεολογικὴ κατάρτιση, προσευχὴ καὶ προετοιμασία.

2. Προηγιασμένες

Τὸ πρωῒ τῆς Μεγάλης Δευτέρας, Μεγάλης Τρίτης καὶ Μεγάλης Τετάρτης τελοῦνται Προηγιασμένες. Κατ' αὐτὲς καλὸ εἶναι νὰ προτρέψετε μὲ ἀνακοινώσεις νὰ κοινωνήσουν τὰ μικρὰ παιδιά, οἱ ἀσθενεῖς καὶ οἱ ἡλικιωμένοι. Πρὸς τοῦτο πρέπει νὰ γίνῃ σχετικὴ ἐνημέρωση τῶν πιστῶν ἐγκαίρως.

3. Μεγάλη Τετάρτη

ἀ . Τὸ ἅγιο Εὐχέλαιο τελεῖται κανονικὰ τὸ ἀπόγευμα τῆς Μεγάλης Τετάρτης τὴν ὠρισμένη ὥρα, ἀπὸ τοὺς Ἐφημερίους τῆς Ἑνορίας.

β . Ἡ Ἱερὴ Ἀκολουθία τοῦ Νιπτῆρος τὸ ἑσπέρας τῆς Μεγάλης Τετάρτης θὰ τελεσθεῖ κανονικά. Στό «Ὅτε οἱ ἔνδοξοι Μαθηταί...» λιτανεύεται ἡ εἰκόνα τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου ἀπαράλλακτα, ὅπως ἡ εἰκόνα τοῦ Νυμφίου τὴν Κυριακὴ τῶν Βαΐων ἑσπέρας.

4. Μεγάλη Πέμπτη

ἀ . Τὸ πρωῒ τῆς Μεγάλης Πέμπτης τελεῖται ἡ θεία Λειτουργία τοῦ Μεγάλου Βασιλείου μὲ ἄμφια λαμπρά, ὄχι πένθιμα. Κατὰ προτίμηση κόκκινα. Στὶς Ἑνορίες μας τελοῦνται δύο θεῖες Λειτουργίες, κατὰ τὸ καθορισμένο πρόγραμμα.

Ἐπειδὴ τὴν ἡμέρα αὐτή, ὅπως καὶ αὐτὴ τοῦ Μεγάλου Σαββάτου, προσέρχονται ἄθροα οἱ πιστοὶ νὰ μεταλάβουν τῶν Ἀχράντων Μυστηρίων, πρέπει νὰ ἐντείνουμε τὴν μέριμνά μας, ὥστε νὰ κατηχήσουμε σωστὰ τοὺς πιστοὺς μας νὰ γνωρίσουν τὴν οὐσία τοῦ Μυστηρίου αὐτοῦ καὶ νὰ συμμετέχουν σὲ αὐτό *«μετὰ φόβου Θεοῦ, πίστεως καὶ ἀγάπης»*.

β . Ἡ θεία Λειτουργία τελεῖται συνημμένως στὴν Ἀκολουθία τοῦ Ἑσπερινοῦ. Ἡ εἴσοδος γίνεται μὲ τὸ ἱερὸ Εὐαγγέλιο.

γ . Τὸ ἐκτενὲς εὐαγγελικὸ ἀνάγνωσμα ἀναγιγνώσκεται χύμα.

δ . Ὅσοι Ἐφημέριοι θὰ ἐτοιμάσουν Ἅγιο Ἄρτο, γιὰ νὰ κρατηθεῖ στὸ Ἀρτοφόριο, πρέπει νὰ προσέξουν, ὥστε νὰ ὁλοκληρωθεῖ τὸ ἔργο τους μὲ εὐλάβεια. Γιὰ τὸν τρόπο ἀφυγράνσεως ἤτοι ἐψήσεως τοῦ Ἁγίου Ἄρτου ἔχουμε δώσει σχετικὲς ὁδηγίες.

ε . Στὴν Ἀκολουθία τῶν Ἀχράντων Παθῶν τὰ *«Ἀντίφωνα»* ψάλλονται σὲ γοργὸ ρυθμό, εἰρμολογικό. Τὰ εὐαγγελικὰ ἀναγνώσματα διαβάζονται ὅλα ἀπὸ τὴν Ὁραία Πύλη, πλὴν τοῦ τελευταίου ποὺ ψάλλεται. Μετὰ ἀπὸ κάθε Εὐαγγέλιο ὁ Ἱεροψάλτης λέγει· *«Δόξα τῇ μακροθυμίᾳ Σου Κύριε, δόξα σοι»*. Μόνο μετὰ τὸ 12ο λέγει· *«Δόξα Σοι Κύριε, δόξα Σοι»*.

στ . Ἡ ἔξοδος τοῦ Ἑσταυρωμένου γίνεται ὡς ἑξῆς:

Ὁ προεξάρχων τῆς Ἱερᾶς Ἀκολουθίας Ἱερέας προετοιμάζει τὸν Ἑσταυρωμένο γιὰ τὴν λιτανεία ποὺ ἔχει μετακινηθεῖ προηγουμένως ἀπὸ τὴν μόνιμη θέση του, ἔχει ξεσκονισθεῖ καλὰ καὶ ἔχει τοποθετηθεῖ ὀρθιος στὸν τοῖχο μέσα στὸ ἱερὸ Βῆμα. Ὁ Ἱερέας, φέροντας

ἐπιτραχήλιο καὶ φαιλόνιο, λαμβάνει τὸν Σταυρὸ μετὰ τὸ ἐ Εὐαγγέλιο
στὸ ιέ «Ἀντίφωνο» καὶ τὸν τοποθετεῖ μπροστὰ στὴν ἀγία Τραπέζα μὲ
μέτωπο πρὸς τὸν λαό. Καθὼς οἱ Ἱεροψάλτες ψάλλουν τὰ τροπάρια τοῦ
οἰκείου «Ἀντιφώνου», ὁ Ἱερέας θυμιάζει τὸν Σταυρό, ποὺ στηρίζεται
στὴν ἀγία Τράπεζα ἢ ὑποβαστάζεται ἀπὸ ἕτερο Συνεφημέριό του.
Μετὰ τὸ θυμίαμα κάνει 3 μετάνοιες καὶ προσκυνεῖ τὸν Ἑσταυρωμένο.
Ὅταν οἱ Ἱεροψάλτες τελειώσουν καὶ τὸ τελευταῖο τροπάριο τοῦ
«Ἀντιφώνου» καὶ ἐπικρατεῖ ἀπόλυτη σιγή, ὁ Ἱερέας ἀφήνει λίγα
δευτερόλεπτα σιωπῆς νὰ περάσουν καὶ ἀρχίζει σιγά-σιγά νὰ
ἀπαγγέλλει τὸν ἀ στίχο τοῦ τροπαρίου «*Σήμερον κρεμᾶται ἐπὶ ξύλου...*»
τρεῖς φορές κρατώντας χρονικὴ ἀπόσταση τῆς μιᾶς ἀπὸ τὴν ἄλλη.
Καλὸ εἶναι νὰ συγχρονισθεῖ τὴν ὥρα αὐτὴ καὶ ἡ κρούση τῆς καμπάνας,
ὥστε νὰ κτυπᾷ πένθιμα στὴν διάρκειά τῶν διακοπῶν τῆς φωνῆς τοῦ
Ἱερέως καὶ σὲ ὅλη τὴν διάρκειά τῆς λιτανείας τοῦ Ἑσταυρωμένου μέσα
στὸν ἱερὸ Ναό. Λέγοντας ὁ Ἱερέας γιὰ τρίτη φορὰ τὰ «*Σήμερον
κρεμᾶται...*» σηκώνει τὸν Σταυρό, στρέφεται πρὸς τὸν λαό καὶ τὸν
ἐπιδεικνύει καὶ ἀρχίζει νὰ τὸν λιτανεύει, πηγαίνοντας δεξιὰ καὶ γύρω-
γύρω ἀπὸ τὴν ἀγία Τράπεζα πρὸς τὴν βορεινὴ θύρα τοῦ ἁγίου
Βήματος. Ἀπαγγέλλει ἀργά-ἀργὰ καὶ μὲ διακοπές, ὑπολογίζοντας νὰ
ὀλοκληρώσει τὴν ἀπαγγελία, ὅταν θὰ ἔχει διασχίσει ὅλο τὸν Ναὸ καὶ
θὰ ἔχει φθάσει στὸν Σολέα. Προηγοῦνται τοῦ Ἱερέως οἱ λαμπαδοῦχοι,
τὰ ἐξαπτέρυγα καὶ τὸ θυμιατό. Ὅταν φθάσουν στὸν Σολέα, τοποθετεῖ
τὸν Σταυρὸ στὴν ἐτοιμασμένη θέση καὶ καθὼς οἱ Ἱεροψάλτες
ἐπαναλαμβάνουν ψαλτὰ τό «*Σήμερον κρεμᾶται ἐπὶ ξύλου ...*» θυμιάζει.

Στό «Προσκυνοῦμέν Σου τὰ Πάθη Χριστέ» ὁ Ἱερέας κάνει σεμνοπρεπῶς 3 μετάνοιες καὶ προσκυνεῖ τὸν Ἑσταυρωμένο καὶ ἀποχωρεῖ μέσα στὸ ἅγιο Βῆμα.

ζ . Ἡ προβλεπομένη δισκοφορία διεξάγεται μετὰ τὸ πέμπτο Εὐαγγέλιο κατὰ τὴ διάρκεια πού θὰ ψάλλονται τὸ ἰγ καὶ τὸ ιδ Ἀντίφωνο καὶ πρό τοῦ ιέ Ἀντιφώνου «Σήμερον κρεμᾶται...». Ἐνημερῶστε τοὺς Ἱεροψάλτες νὰ δώσουν τὸν ἀπαιτούμενο χρόνο στοὺς ἐπιτρόπους πού θὰ περιφέρουν τὸν δίσκο νὰ ὁλοκληρώσουν τὴν διακονία τους ἐγκαίρως.

ή . Ἡ προσκύνηση τοῦ Ἑσταυρωμένου ἀπὸ τοὺς πιστοὺς νὰ γίνει μετὰ τὸ τέλος τῆς Ἱερᾶς Ἀκολουθίας. Πρὸς τοῦτο θὰ ἐπαναληφθεῖ καὶ ἐδῶ ὅ,τι προελέχθη γιὰ τὴν προσκύνηση τῆς εἰκόνας τοῦ Νυμφίου. Δηλαδή ἐντεταλμένοι ἐνορίτες θὰ κρατοῦν τὶς θύρες τοῦ Σολέα κλειστὲς καὶ δὲν θὰ ἐπιτρέπουν τὴν εἴσοδο ὁ αὐτὸν γιὰ προσκύνηση. Ὑποῖτοι θὰ ὑπάρξει τάξη καὶ ἡσυχία.

θ . Τὸ στόλισμα τοῦ Ἐπιταφίου πρέπει νὰ γίνει ἀπὸ εὐσεβεῖς γυναῖκες τῆς Ἑνορίας. Ἀποφύγετε τὶς δαπάνες γιὰ ἐξεζητημένους δαπανηροὺς στολισμούς. Οἱ συνθῆκες τῆς οἰκονομικῆς κρίσεως δὲν ἐπιτρέπουν προκλητικὲς σπατάλες.

5. Μεγάλη Παρασκευή

ἀ . Ἡ ἱερὰ Ἀκολουθία τῶν Μεγάλων καὶ Βασιλικῶν Ὁρῶν ἀρχίζει στὶς 8.00 π. μ. Κάθε Ὥρα διαρκεῖ 0.30'. Οἱ Μεγάλες Ὥρες θὰ τελειώσουν στὶς 10.00 π. μ. Ταυτόχρονα θὰ ἀρχίσει ὁ Ἑσπερινὸς τοῦ

Μεγάλου Σαββάτου ἢ τῆς Ἀποκαθελώσεως. Ὁ Ἑσπερινὸς διαρκεῖ δύο ὥρες καὶ θὰ τελειώσῃ στὶς 12 μ. Κατὰ τὸν Μέγα Ἑσπερινὸν ἡ ἁγία Τράπεζα καὶ οἱ Ἱερεῖς φοροῦν ἄμφια λαμπρά, ὅχι πένθιμα. Ἡ Ἐκκλησία δὲν πενθεῖ πλέον. Ὁ Κύριος, μετὰ τὸ «Τετέλεσται», εἶναι πλέον Νικητής. Εἶναι ὁ «Βασιλεὺς τῆς δόξης».

β . Τὴν Μεγάλῃ Παρασκευῇ εἴθισται κατὰ τὴν Ἀποκαθήλωση, ἡ ὁμιλία νὰ ἐκφωνεῖται εὐθύς μετὰ τὰ παλαιοδιαθηκικὰ ἀναγνώσματα τοῦ Ἑσπερινοῦ καὶ πρὸ τοῦ Ἀποστόλου. Πρόκειται γιὰ ὁμιλία, ἡ ὁποία ἐνέχει μὲν ἄρκετὸ συναισθηματικὸ στοιχεῖο, ὅμως προσφέρει καὶ στερεὰ διδαχὴ στοὺς ἀκούοντες. Τὸ κήρυγμα λοιπὸν τῆς Μεγάλῃ Παρασκευῇς πέραν τοῦ λυρισμοῦ, ἀπαιτεῖ συγκεκριμένες θέσεις, καὶ μικρὴ διάρκεια. Φροντίστε ὅσοι προτίθεσθε νὰ μιλήσετε, νὰ προετοιμασθεῖτε καλά.

γ . Ἡ δισκοφορία στὴν Ἱερὰ Ἀκολουθία τῆς Ἀποκαθελώσεως διεξάγεται λεγομένων τῆς Ἑκτενοῦς καὶ τῶν Πληρωτικῶν. Ὁ Ἱερέας κάνει τὴν σχετικὴ ἀνακοίνωση καὶ οἱ ἐντεταλμένοι συνεργάτες εἶναι ἔτοιμοι, χωρὶς καθυστέρηση, νὰ ὁλοκληρώσουν τὸ ἔργο τους πρὸ τῆς λιτανείας τοῦ Ἐπιταφίου.

δ . Ἡ Ἀκολουθία τοῦ Ἐπιταφίου Θρήνου τὸ ἑσπέρας τελεῖται στοὺς Ναοὺς μὲ τὰ φῶτα ὅλα ἀναμμένα καὶ ἄμφια λαμπρά. Ὁ Ἱερέας καὶ ὁ Διάκονος ἐνδύονται στὸν Κανόνα ἅπαντα τὴν ἱερατικὴ στολή. Ὅταν ψάλλονται τὰ Ἐγκώμια, ὁ Ἱερέας εὐρίσκεται πρὸ τοῦ

Ἐπιταφίου. Στὴν ἀρχὴ κάθε στάσεως, ὁ Ἀρχιερέας ἢ ὁ Ἱερέας θυμιάζει τὸν Ἐπιτάφιο καὶ τοὺς πιστοὺς, καὶ στό « *Ἑρραναν τὸν Τάφον*» ραντίζει τὸν Ἐπιτάφιο μὲ ἀρώματα καὶ ἄνθη καὶ ὅλους τοὺς ἐκκλησιαζομένους, περιερχόμενος τὸν ἱερὸ Ναό.

έ . Γιὰ τὴν περιφορὰ τοῦ Ἐπιταφίου νὰ ἐνημερώσετε ἐγκαίρως τὴν Ἀστυνομία γιὰ τὸ δρομολόγιο ποὺ θὰ ἀκολουθήσετε, ὥστε νὰ λάβει τὰ ἀπαραίτητα μέτρα τάξεως καὶ κυκλοφορίας τῶν ὀχημάτων.

στ΄. Μετὰ τὴν περιφορὰ τοῦ Ἐπιταφίου καὶ τὴν ἐναπόθεση τοῦ στὴν ἀγία Τραπέζα, τοποθετεῖται στὸ Κουβούκλιο τὸ ἱερὸ Εὐαγγέλιο, ὥστε αὐτὸ νὰ προσκυνεῖ ὁ λαός, ποὺ συνεχίζει νὰ προσέρχεται γιὰ προσκύνηση τοῦ Ἐπιταφίου.

6. Μέγα Σάββατο

ά . Κατ' αὐτὸ ἐπίσης θὰ τελεσθοῦν δύο θεῖες Λειτουργίες στὶς Ἑνορίες μας γιὰ τὴν ἐξυπηρέτηση τῶν πιστῶν, ὅπως καὶ τὴν Μεγάλῃ Πέμπτῃ κατὰ τὸ ἰσχύον Πρόγραμμα.

β . Κατὰ τὸ « *Ἀνάστα ὁ Θεός*» κρούονται χαρμόсуна οἱ κώδωνες τοῦ Ναοῦ καὶ σκορπίζονται κατὰ τὴν τάξη τὰ βαῖα.

ΠΑΣΑ ἈΛΛΗ ΕΝΕΡΓΕΙΑ ΑΠΑΓΟΡΕΥΕΤΑΙ
ΓΙΑ ΤΗΝ ΔΙΑΦΥΛΑΞΗ ΤΗΣ ΙΕΡΟΤΗΤΟΣ
ΤΗΣ ΘΕΙΑΣ ΛΑΤΡΕΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΜΥΣΤΗΡΙΟΥ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ.

ΟΙ ΕΝΕΡΓΕΙΕΣ ΠΡΟΣ ΕΝΤΥΠΩΣΙΑΣΜΟ
ΕΙΝΑΙ ΑΠΑΡΑΔΕΚΤΕΣ ΚΑΙ ΑΠΟΒΛΗΤΕΣ

7. Τελετή, Ὁ Ὁρθρος καὶ θεία Λειτουργία τῆς Ἀναστάσεως

α . Στὶς 11 μ.μ. θὰ κρούσουν οἱ κώδωνες τῶν ἱερῶν Ναῶν χαρμόσυνα καὶ ὁ Ἱερέας θὰ ἐκφωνήσῃ «*Εὐλογητὸς ὁ Θεός...*» γιὰ νὰ ἀρχίσῃ ἡ Ἀκολουθία τοῦ Μεσονυκτικοῦ μὲ τὰ φῶτα σβησμένα. Στὶς 11.30' μ. μ. ἀρχίζουν οἱ Ἱεροψάλτες νὰ ψάλλουν μέσα στὸ Ἱερό τό «*Ἰδού σκοτία καὶ πρωῒ...*». Στὶς 11.40 μ. μ. ὁ Ἱερέας θὰ ψάλλῃ τό «*Δεῦτε λάβετε φῶς...*» ποὺ ἐπαναλαμβάνουν καὶ οἱ Χοροὶ τῶν Ἱεροψαλτῶν. Ὁ Ἱερέας ἀπὸ τῆς Ὠραίας Πύλης προσφέρει μὲ τὴν λαμπάδα τοῦ τὸ φῶς στοὺς πιστοὺς γιὰ νὰ ἀνάψουν τὶς δικές τους. Τὸ ἅγιο φῶς ὁ Ἱερέας τὸ λαμβάνει ἀπὸ τὴν ἀκοίμητη κανδήλα ποὺ καίει πίσω ἀπὸ τὴν Ἁγία Τράπεζα. Στὰ 20 λεπτὰ ποὺ μεσολαβοῦν μέχρι τῆς 12ης μεσονυκτίου, ὁ Ἱερέας ἐπὶ κεφαλῆς πομπῆς κατευθύνεται πρὸς τὴν ἐξέδρα, ποὺ εἶναι στημένη στό προαύλιο τοῦ Ναοῦ. Προπορεύονται οἱ λαμπαδοῦχοι, τὰ ἐξαπτέρυγα, τὸ λάβαρο καὶ ἡ εἰκόνα τῆς Ἀναστάσεως, κ.λπ. Στὴν ἐξέδρα διαβάζεται τὸ προβλεπόμενο Εὐαγγελικὸ ἀνάγνωσμα, ποὺ εἶναι τὸ Δεύτερο Ἑωθινὸ καὶ τὸ Ἀναστάσιμο μήνυμά μας καὶ στὶς 12 ἀκριβῶς ὁ Ἱερέας ἀπαγγέλλει τό «*Δόξα τῇ ἁγίᾳ καὶ ὁμοουσίῳ...*» καὶ ψάλλῃ τό «*Χριστὸς Ἀνέστη...*».

β . Ὁ δίσκος περιάγεται ἀπὸ τοὺς συνεργάτες τῆς Ἑνορίας ἐγκαίρως, κατὰ τὴν ἡ καὶ θ ὥδὴ τοῦ Κανόνος, πρὸ τοῦ «*Ἰδού σκοτία καὶ πρωῒ...*»

γ . Ἀπὸ τὴν Μεγάλῃ Παρασκευῇ νὰ ὑποδείξετε στοὺς πιστοὺς νὰ παραμείνουν στὴν ἀναστάσιμῃ θείᾳ Λειτουργίᾳ.

δ . Συνεννοηθεῖτε μὲ τοὺς Ἱεροψάλτες σας γιὰ τὴν τήρησιν τῶν κατωτέρω·

12 Μεσονυκτίου· Ἀκολουθία Ἀνάστασεως.

12-12.45´ πρωϊνή· Ὁ Ὅρθρος. Ὁ Κανόνας ἀρχίζει νὰ ψάλλεται ἤδη ἀπὸ τὴν ἐξέδρα καὶ καθὼς ἡ πομπὴ ἐπιστρέφει στὸν Ἱερὸ Ναό.

12.45 - 2.00 πρωϊνή· Ἡ Θεία Λειτουργία.

ε . Τὸν Κατηχητικὸν Λόγον τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου θὰ ἀναγνώσετε στὸ τέλος τοῦ Ὁρθρου, πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς θείας Λειτουργίας.

8. Ἡ Ἀγάπη

Τὴν Κυριακὴν τοῦ Πάσχα στὶς 10.00 π. μ. θὰ τελεσθεῖ στὸν Μητροπολιτικὸν Ἱερὸν Ναὸν τοῦ Ἁγίου Νικολάου Καισαριανῆς ὁ Ἑσπερινὸς τῆς Ἀγάπης. Θὰ συμμετάσχετε ὅλοι, Πρεσβύτεροι καὶ Διάκονοι. Πρὸς τοῦτο θὰ ἀφίχθετε μέχρι τῆς 9.30 π. μ. στὸν Μητροπολιτικὸν Ἱερὸν Ναὸν γιὰ νὰ ἐνδυθεῖτε.

Στοὺς ἐνοριακοὺς Ἱεροὺς Ναοὺς ὁ Ἑσπερινὸς τῆς Ἀγάπης θὰ γίνῃ τὸ ἀπόγευμα τὴν ὠρισμένη ὥρᾳ.

9. Τὸ Πασχαλινὸ Μήνυμά μας

Συνημμένως ἀποστέλλουμε καὶ τὸ Πασχάλιον Μήνυμα γιὰ νὰ τὸ ἀναγνώσετε στὴν τελετὴ τῆς ἀναστάσεως ἀπὸ τὴν ἐξέδρα.

10. Για τὴν ὀργάνωση τῆς διακονίας μας κατὰ τὴν Μεγάλη Ἑβδομάδα καὶ τὸ Πάσχα διαλαμβάνουν οἱ Ἑγκύκλιοι:

13 (Φ.1/3/264) 27.3.2001	128 (Φ.1/3/409) 4.4.2013
34 (Φ.1/3/435) 27. 3.2004	139 (Φ.1/3/310) 20.3.2014
48 (Φ.1/3/439) 8.4.2005	149 (Φ.1/3/186) 6.3.2015
56 (Φ.1/3/352) 28.3.2006	159 (Φ.1/3/283) 29.3.2016
66 (Φ.1/3/279) 12.3.2007	171 (Φ.1/3/231) 15.3.2017
77 (Φ.1/3/378) 1.4.2008	181 (Φ.1/3/232) 6.3.2018
86 (Φ.1/3/339) 23.3.2009	198 (Φ.3/1/238) 26.03.2019
98 (Φ.1/3/306) 20.3.2010	219 (Φ. 1/3/304) 06.04.2020
109 (Φ.1/3/366) 1.4.2011	242 (Φ.1/3/242) 13.04.2021
119 (Φ.1/3/337) 21.3.2012	257 (Φ.1/3/138) 11.03.2022

Πατέρες καὶ Ἀδελφοί

Εὐχομαι μὲ ἱερὴ κατάνυξη νὰ διέλθουμε τὶς ἅγιες ἡμέρες ἐπιτελοῦντες εὐαρέστως στόν Θεό τὴν ἱερὴ ἀποστολή μας ἀφοῦ γίνουμε μάρτυρες τῶν τοῦ Χριστοῦ Παθημάτων νὰ ἀναδειχθοῦμε καὶ κοινωνοὶ τῆς δόξης πού θὰ ἀποκαλυφθεῖ μελλοντικά, ὅπως αὐτοχαρακτηριζόταν ὁ ἀπόστολος Παῦλος *«μάρτυς τῶν τοῦ Χριστοῦ παθημάτων, ὁ καὶ τῆς μελλούσης ἀποκαλύπτεσθαι δόξης κοινωνός»* (Ἄ Πέτρου *έ* , 1)

Σὲ σὰς προσωπικῶς καὶ στὶς οἰκογένειές σας εὐχομαι νὰ ἔχετε τὴν
εὐλογία, τὴν εἰρήνη καὶ τὴν χαρὰ τοῦ ἀναστάντος Κυρίου Ἰησοῦ
Χριστοῦ.

Καλή Ἀνάσταση καὶ Χρόνια Πολλά
Μετά πατρικῶν εὐχῶν καὶ ἀγάπης
Ο ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ

† Ὁ Καισαριανῆς, Βύρωνος & Ὑμηττοῦ Δανιήλ.

